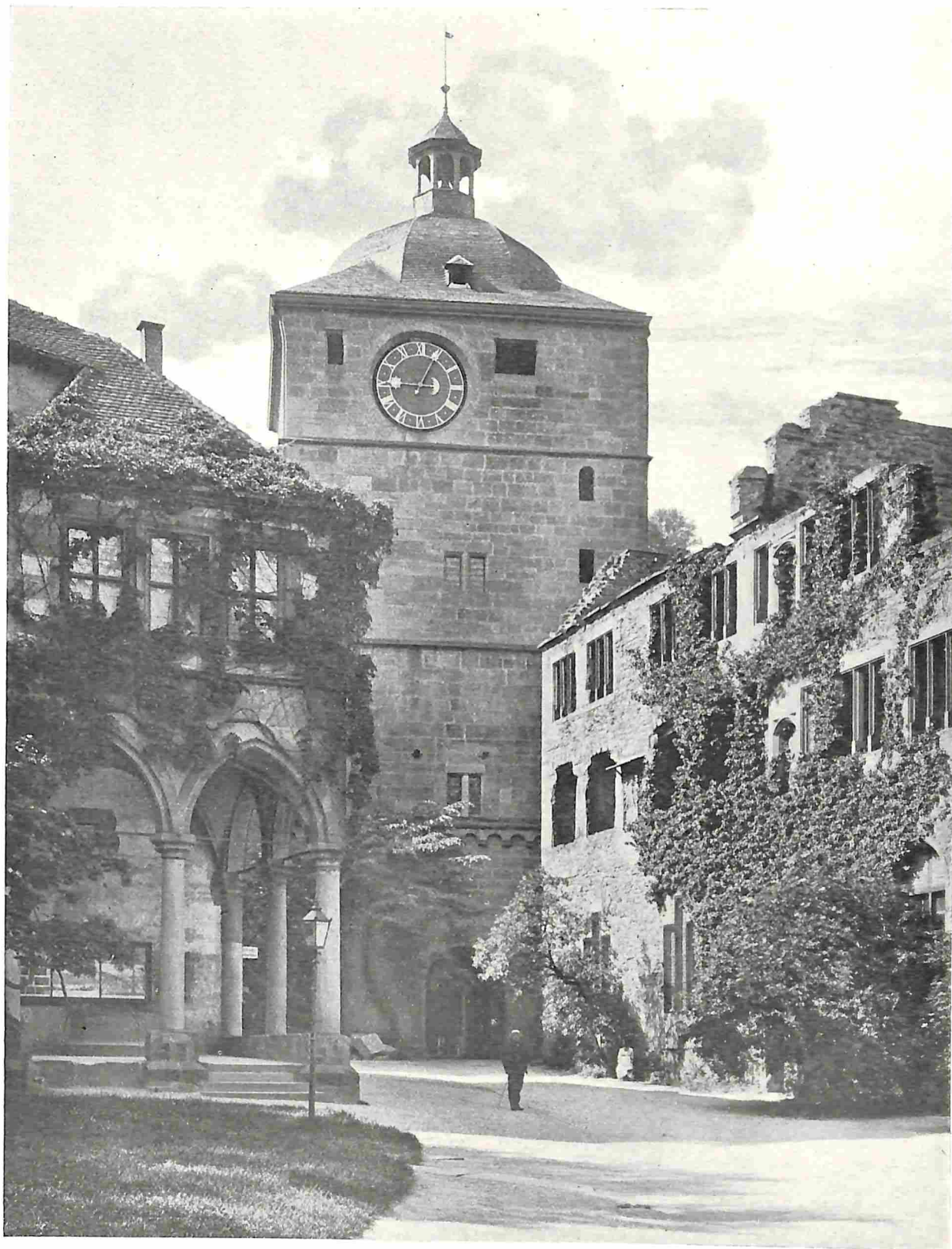

BUITEN

13^E JAARGANG N^O. 33

ZATERDAG 16 AUGUSTUS 1919.

HET HEIDELBERGER SLOT.
WACHTTOREN MET TOEGANGSPOORT. RECHTS DE RUPRECHTSBOUW.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

BROEDERSCHAP (32), DOOR JOHN GALSWORDY	BLZ. 386
KLEINE TRAGEDIETJES, DOOR M. LANGERHUIZEN.	„ 387
IN HET ALGEMEEN BELANG?	„ 387
HET STERVENDE HEIDELBERGER SLOT, DOOR G. WIJGMANS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 385, 388—391
DE ROMMELPOT, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 390
VERLANGEN, DOOR CARLOMPIE	„ 391
DE LEGENDE VAN DEN SINT MICHIËLSBERG, NAAR HET FRANSCH VAN GUY DE MAUPASSANT	„ 392
INDISCHE SPEELTUIGEN, DOOR JOH. F. SNELLEMAN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 392—394
TWENTSCHE SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN, DOOR D. R. NEDERLANDSCHE KASTEELN UIT EEN VLEGMACHINE GEFOTOGRAFEERD, GEÏLLUSTREERD	„ 395
HET OPEN VENSTER (14), UIT HET ENGELSCHE VAN E. TEMPLE THURSTON, VERTAALD DOOR A. ZWARTS	„ 395
ALWEDER EEN STADSMOLEN REDWENEN, GEÏLLUSTREERD	„ 396
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Uitgever van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesboek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

BROEDERSCHAP

DOOR JOHN GALSWORDY.

32)

Uit het Engelsch vertaald door Leny Grondel—Chotzen.

VOOR Thyme's deur wachtte Cecilia even en klopte zacht aan, daar zij in de kamer geen geluid hoorde. Toen hierop geen antwoord kwam, maakte ze de deur zacht open en ging naar binnen. Op het bed in de witte kamer, haar hoofd in de kussens gedrukt, lag haar dochttertje. Verschrikt bleef Cecilia staan. Thyme's heele lichaam schokte door met geweld onderdrukt snikken.

„Liefje,” zei Cecilia zacht, „wat is er toch gebeurd?”

Thyme antwoordde iets onverstaanbaars.

Cecilia ging op den rand van het bed zitten en wachtte, terwijl haar hand zacht het loshangende haar van haar dochter streelde. Terwijl ze zoo zat, ondervond zij dat vreemde, pijnlijke gevoel, alsof je in stukken wordt gereten, dat zich van je meester maakt, wanneer je, zonder de reden te kennen, de smart van iemand, die je heel lief en dierbaar is, stil moet aanschouwen.

„Dat is verschrikkelijk,” dacht ze. „Wat moet ik doen?”

Je kind te zien huilen is erg genoeg, maar dat te zien wanneer datzelfde kind jaren lang heeft verklaard en bewezen, dat ze zoo iets beneden haar waardigheid vindt en deze uiting, als zijnde onvrouwelijk, steeds heeft bedwongen, is meer dan ontmoedigend.

Thyme ging overeind zitten en steunde haar hoofd, dat ze zorgvuldig den anderen kant omwendde, op haar elleboog.

„Ik weet niet, wat ik heb,” zei ze snikkend. „Ik . . . ik geloof, dat het alleen maar vermoeidheid is.”

„Ja, kindje, dat kan best,” mompelde Cecilia.

„O, Moeder,” barstte Thyme plotseling uit, „het zag er zoo teer en zwak uit.”

„Ja, liefje?”

Thyme keek de kamer rond. Er school een zekere hartstocht in haar donkere oogen, die nu door haar verdriet rood omrand waren. Diezelfde hartstocht teekende zich af op haar gloeiend gezicht.

„Waarom moest het zoo uit het leven worden gestooten! Het is zoo bruut.”

Cecilia sloeg haar arm om haar dochter heen.

„Ik vind het zoo verschrikkelijk, dat je het juist moest zien, Thyme,” zei ze week.

„En grootvader was zoo. . . .” Een lange zucht en snikken doorschokten opnieuw haar lichaam.

„Ja,” zei Cecilia. „Ik begrijp het wel.”

Haar handen in haar schoot stijf samengeklemd, zei Thyme met zachte stem: „Hij noemde hem: „Kleine Broeder”.”

Een traan biggelden langs Cecilia's wang en viel op de pols van haar dochter. Daar ze voelde, dat dit niet van haarzelf kwam, keek Thyme op.

„Het is sentimenteel en belachelijk,” zei ze. „En ik wil er niet aan toegeven. Toe Moeder, gaat u nu heen. Ik maak u maar van streek. Gaat u liever naar grootvader toe.”

Cecilia zag, dat haar huilbui nu bedaard was en omdat juist de aanblik van die tranen haar zoo van streek had gemaakt, ging zij heen, nadat zij eerst haar dochttertje, een weinig schuw, liefkoozend over het hoofd had gestreken. Buiten de deur dacht ze: „Wat is dat alles toch ellendig! En nu zit Vader daar beneden!” Toen haastte ze zich naar mijnheer Stone toe.

Hij zat daar nog altijd zooals hij was neergevallen, roerloos. Het viel haar plotseling op hoe teer en bleek hij er uitzag. In het schemerlicht, dat hier in de kamer heerschte, leek hij haast een geest, zooals hij daar in zijn grijze tweedpak zat, één groote zilverglans. Gewetenswroeging maakte zich van haar meester. Er staat geschreven, dat de heel ouden van dagen door de lange reis, die zij al achter den rug hebben, niet meer door de jongeren zullen worden begrepen, totdat tenslotte de natuurlijke liefde door den opkomenden mist (zooals die zich na zonsondergang over het moeras verbreidt) geheel wordt verduisterd. Cecilia's hart herinnerde haar pijnlijk aan de vele malen, dat zij had gedacht: „Als Vader maar niet zoo vreeselijk. . . .”, aan de talloze keeren, dat zij vermeden had hem te vragen bij hen te komen omdat hij zoo. . . . was, aan de stilte, die zoo dikwijls was ingetreden, nadat hij iets in haar of Stephen's bijzijn had gezegd, aan de vele malen, dat zij stil had geglimlacht. Zij verlangde er naar, nu naar hem toe te gaan en hem een kus op zijn voorhoofd te geven en hem te laten voelen, dat zij er spijt van had. Maar zij dorst niet. Hij scheen zoo ver weg met zijn gedachten. Het zou belachelijk zijn.

Cecilia liep door de kamer en zette, een weinig luidruchtig, haar voet op het hek van den haard, zoodat haar Vader haar kon hooren en zien, wanneer hij uit zijn mijmeringen tot de werkelijkheid zou terugkeeren. Haar angstig gezicht naar hem toegewend, zei ze: „Vader?”

Mijnheer Stone keek op en daar hij iemand zag, die zijn oudste dochter bleek te zijn, antwoordde hij:

„Ja, mijn kind.”

„Voelt u u wel heelemaal in orde? Thyme zei, dat de aanblik van dat gestorven kindje u heelemaal van streek had gebracht.”

Mijnheer Stone betastte zijn lichaam met zijn hand.

„Ik ben me niet bewust, dat ik ergens pijn heb,” antwoordde hij.

„Maar u wilt toch zeker wel bij ons blijven eten, is het niet?”

Mijnheer Stone fronste zijn wenkbrauwen, alsof hij trachtte, hetgeen achter hem lag, in zijn herinnering wakker te roepen.

„Ik heb vandaag niet geteerd,” zei hij. En met een plotseling verschrikten blik op zijn dochter, vervolgde hij: „Het jonge meisje is niet gekomen. Ik mis haar. Waar is ze?”

De pijn in Cecilia's binnenste nam toe.

„Het is nu al twee dagen, dat zij niet meer komt. En haar kamer in dat huis heeft ze verlaten — in die straat.”

„Mist u haar werkelijk, Vader?” vroeg Cecilia, die ten einde raad was.

„Ja,” antwoordde mijnheer Stone. „Ze is als. . . .” Zijn oogen dwaalden door de kamer, alsof hij iets zocht, dat hem helpen moest zich duidelijk te maken. Ze vestigden zich op den muur. Cecilia, die zijn blik volgde, zag hoe daar een zonnevlekje heen en weer danste. Het was den boomen en huizen ontvlucht en door een spleet naar binnen gedrongen. „Ze is als dat,” zei mijnheer Stone, naar het zonnekeringetje wijzend. „Nu is het weg.” Zijn hand viel neer en hij zuchtte diep.

„Wat is dat vreeselijk,” mijmerde Cecilia. „Ik dacht nooit, dat hij het zich zoo zou aantrekken en nu kan ik er niets meer aan doen.” Haastig vroeg ze: „Zou u het goed vinden als Thyme het voor u overschreef? Ik weet zeker, dat ze het heel graag voor u zal doen.”

„Thyme is mijn kleindochter,” antwoordde mijnheer Stone eenvoudig. „Dat zou niet hetzelfde zijn.”

Cecilia wist nu niets anders te zeggen dan: „Wilt u misschien uw handen wasschen, Vader?”

„Ja,” antwoordde mijnheer Stone.

„Wilt u het dan aan de warmwaterleiding in Stephen's kleedkamer doen, of wilt u naar de toiletkamer gaan?”

„Ik zal het in de toiletkamer doen,” antwoordde mijnheer Stone. „Daar voel ik me meer op mijn gemak.”

Toen hij heen was gegaan, dacht Cecilia: „O hemel, hoe komen we door den avond heen! Mijn arm vadertje is in den laatsten tijd zóo vreemd. . . .”

Bij het luiden van de gong kwamen ze van verschillende richtingen bijeen: Thyme uit haar slaapkamer, nog altijd met een weinig behuilde oogen en wangen, Stephen met een heimelijk onderzoekenden blik, mijnheer Stone uit de toiletkamer, — en zetten zich aan tafel neer, een weinig door takken witte siringen voor elkaar verborgen. Terwijl Cecilia de tafel langs keek, had zij het gevoel van iemand, die een herfstdraad — wat tot het mooiste, het teerste en fijnste in de natuur behoort — door de tong van een grazende koe bedreigd ziet.

Zoowel de soep als de visch werden genuttigd, zonder dat er een woord werd gesproken. Stephen verbrak het eerst, na een teug sherry, de stilte:

„Hoe schiet u met uw boek op?” begon hij beleefd.

Cecilia hoorde die vraag met eenig misnoegen. Het klonk zoo brutaal, zoo grof, want, hoe pijnlijk het soms ook was, dat mijnheer Stone geheel en al in dat onzalige boek opging, zei haar fijn gevoel haar toch, hoe dit boek hem boven al het andere in het

leven dierbaar was. Gelukkig echter scheen haar Vader geheel verdiept in de spinazie, die hij op dat oogenblik verorberde.

„Ik denk, dat u nu wel haast klaar zult zijn,” ging Stephen voort. Haastig viel Cecilia hem in de rede. „Vindt u die witte seringen niet mooi, Vadertje?”

Mijnheer Stone keek op. „Ze zijn niet wit. Ze zijn lichtroze. De proef is heel eenvoudig te nemen.” Hij zweeg, zijn blik op de bloemen gevestigd.

„Goddank,” dacht Cecilia. „Als ik hem nu maar bij dat onderwerp kan vasthouden. Hij was vroeger toch zoo onderhoudend...”

„Alle bloemen zijn één,” ging mijnheer Stone voort. Zijn stem was geheel veranderd.

„Och,” dacht Cecilia. „Nu is het weer mis.”

„Ze hebben alle slechts één ziel. In die dagen verdeelden en onderverdeelden de menschen de bloemen, onbekend met die ééne stille geest, die al die schijnbaar verschillende vormen vereenigt.”

Cecilia's blik vloog van den huisknecht naar Stephen. Zij bemerkte hoe hét eene oog van haar man zichtbaar vergrootte. Stephen had er zoo het land aan, als een ding met het andere werd verward.

„Kom, kom,” hoorde zij hem zeggen, „U wilt ons toch zeker niet vertellen, dat paardebloemen en rozen door denzelfden bleeken geest worden bezielt?”

Nadenkend keek Mijnheer Stone hem aan. „Zei ik dat?” vroeg hij. „Ik wil geen dogma's verkondigen.”

„Nee, natuurlijk niet,” mompelde Stephen. Thyme, die zich tot haar Moeder overboog, fluisterde Cecilia toe: „Och, Moedertje, laat Grootvader niet zoo vreemd zijn. Ik kan het vanavond niet hebben!”

Cecilia, die heelemaal niet meer wist hoe zij het gesprek moest leiden, haastte zich te zeggen: „Vadertje, wilt u ons zeggen, wat voor een karakter volgens uw meening dat jonge meisje heeft, dat geregeld bij u komt?”

Mijnheer Stone, die juist water dronk, zette het glas neer. Dit onderwerp boeide klaarblijkelijk zijn aandacht. Hij sprak evenwel niet. Cecilia, die zag hoe de butler uit een zekere onhandelbaarheid, die er bij haar personeel duimdik bovenop lag, op het punt stond haar vader den vleeschschotel voor te houden, bewoog wanhopig haar lippen: „Nee, Charles, daar niet, daar niet...”

De butler klemde zijn lippen stijf open en bood den schotel niet aan Cecilia's vader aan.

Bedachtzaam zeide mijnheer Stone nu: „Daarover heb ik nog nooit nagedacht. Ze is eerder een Keltisch dan een Angel-Saksisch type. Ze heeft uitstekende jukbeenderen, haar kin is niet scherp van lijn. Het hoofd is breed. Als ik het niet vergeet zal ik de maat er eens van nemen. Haar oogen zijn van een bijzondere kleur blauw, dat veel van de bloem van de cichorei heeft. Haar mond...”

Mijnheer Stone stopte. Cecilia dacht: „Wat een gelukkige inval! Nu zal het misschien nog heel goed affloopen.”

„Ik weet niet,” resumeerde mijnheer Stone met een stem, die als van verre kwam, „of zij wel deugdzaam is.”

Cecilia hoorde hoe Stephen zijn sherry dronk. Ook Thyme nam haar glas ter hand. Cecilia zelf dronk niets, maar even blozend en kalm, zooals het een dame betaamt, zei ze:

„Maar, Vadertje, u hebt heelemaal geen nieuwe aardappels! Charles, reik mijnheer Stone den schotel eens aan.”

Uit de bijna triomfeerende uitdrukking, die zich op Stephen's gezicht vertoonde, maakte Cecilia op, dat haar misslag hem deed besluiten thans de situatie te beheerschen. „Om nog eens op de verbroedering terug te komen,” begon hij droogjes, „zou u zoo ver gaan om te zeggen, dat een nieuwe aardappel de broeder is van een boontje?”

Mijnheer Stone, die deze twee levensmiddelen op zijn bord bijeen zag, keek bijna pijnlijk verlegen.

Ten slotte stamelde hij: „Ik zie geen verschil tusschen die twee.”

„Dat is waar. Dezelfde bleke geest kan uit beide gewonnen worden,” ging Stephen voort.

Mijnheer Stone keek hem recht in de oogen. „Je lacht me uit,” zei hij. „Ik kan je dat niet beletten. Maar het leven moet je niet belachelijk maken. Dat is Godslastering.”

De doordringende ernst van den strakken blik van den ouden man bracht Stephen van zijn stuk. Cecilia zag hoe hij zich op zijn lippen beet.

„We praten te veel,” zei hij. „We moesten je vader nu werkelijk eens met rust laten eten.” En het verdere gedeelte van den maaltijd werd in stilte genuttigd.

Toen mijnheer Stone, die elke begeleiding afsloeg, afscheid had genomen en Thyme naar bed was gegaan, trok Stephen zich in zijn studeerkamer terug. Deze kamer, waarin een geheel andere geest dan in de rest van het huis heerschte, was aan zijn particulier leven gewijd. Hier, op speciaal daarvoor bestemde plaatsen, bewaarde hij zijn kolven, zijn pijpen en paperassen. Niemand mocht hier iets aanraken buiten een speciaal werkmeisje, dat twee keer per week de kamer een goede beurt gaf. Hier prijkte geen buste van Socrates, geen boeken in herteleer gebonden verschenen in deze kamer — hier stond een boekenkast vol met verhandelingen over de wet, officiële regeeringsbescheiden en rapporten, verslagen en de werken van Sir Walter Scott. Twee donker eiken kabinetten met vele laadjes stonden naast elkaar tegen den muur. Wanneer deze kabinetten werden geopend en de laadjes uitgetrokken waren, verbreidde zich de lucht van poetspomade door de kamer. Wanneer de groen baaien lap, die elk laadje bedekte, werd opge-

licht, werden munten en daarnaast zorgvuldig opgeplakte etiketjes zichtbaar. Tot deze nette rijen van blinkende metalen schijfjes nam Stephen zijn toevlucht, wanneer zijn geest oververmoeid was. Weer een exemplaar aan de verzameling toe te voegen, de namen te lezen, ze aan te raken, — dat alles schonk hem een stil, geheim genot. Als een geboren drinker genoot hij bij kleine teugjes van de vreugde, welke hij bij den aanblik van zijn verzameling ondervond. Dat was zijn scheppend werk, zijn wereldgeschiedenis, hieraan schonk hij die kant van zijn karakter, die bij het resumeeren van de wet, bij het golfspel of bij het doorbladeren van tijdschriften niet geheel tot uiting kwam; de karaktertrek van den man, die uit onbekende redenen er naar verlangde voor zijn dood iets te verrichten, maakte zich hier kenbaar. Van Ramses tot George IV lagen de munten in de laden, vertoonde zich hier een lange, onverbroken rij van autoriteiten. (Wordt vervolgd).

KLEINE TRAGEDIETJES.

VERGIFTIGD.

't Was een mooi, zwart rashondje, de kleine Joop, met zijn glanzige vel, schrandere kopje met steil-opstaande oortjes en vlugge, dunne pootjes. En een keffertje!

Een echt allemansvriendje ook; de lieveling van alle kinderen in de buurt; aanhalig, vriendelijk, kortom, een leuk diertje. Vaak kwam het bij de bewoners der straat eens achter 't huis neuzen en hier en daar viel er dan wel wat voor hem af.

Niet verwonderd zijn we dan ook, als we hem op een Zondagmiddag achter 't huis, vóór de keukendeur zien liggen, oogen-schijnlijk slapend. Maar bij even nauwlettender toezien zegt mijn man: „Wat doet die hond raar. Hij trekt zoo met z'n pooten, 't lijkt wel, of hij niet goed is.”

We blijven even kijken. Bij tusschenpoozen strekt het beestje de pootjes uit, blijft dan eenige oogenblikken zoo liggen, stijf als een houten figuurtje uit een speelgoeddoosje; dan verslapt hij weer. We zien hem heftig, hijgend ademhalen, als door benauwdheid gekweld.

„Ik ga eens naar hem kijken. 't Lijkt wel, of hij een toeval heeft,” zeg ik.

Om de keukendeur te kunnen openen, moet ik het kleine lichaampje op zij schuiven. Zeker heeft hij, in zijn pijn en benauwdheid, nog getracht, bij menschen hulp te zoeken. Niets meegevend, als een steen, laat hij zich verschuiven....

„Jopie, jongen, wat is dat nou?” zeg ik, terwijl ik mij over hem heen buig en hem aandachtig bekijk. Bij het hooren van zijn naam spitst hij nog even 't oortje en doet een poging, om op te springen. Zijn oogen staan echter al glazig en zien niets meer.

„Zal ik hem eens wat water geven?”

„Ik ga liever z'n baas even halen,” zegt m'n man. Ik probeer toch even met een schoteltje, hem wat water in 't open bekje te gieten. Tevergeefs, 't arme dier heeft geen besef meer, iets tot zich te nemen. Ik streel even zacht het heftig hijgende lichaampje en maak bij mezelf de opmerking:

„Wat is hij opgezet!”

Dan gaat een heftige rilling door hem heen. Nog even steekt hij de pootjes stijf omhoog. Dan is het gebeurd.

Als mijn man met den eigenaar aankomt, is 't dier dood. Deze begrijpt er niets van:

„Een kwartier geleden was hij nog goed en wel, speelde en stoeide dat 't een lust was.” Hij moet 't een of andere snel-werkende, zware vergif binnen hebben gekregen. Te oordeelen naar de verschijnselen zou men denken aan strychnine.

Arm dier. Zóó gaat het. Eerst maken de menschen jelui en je soortgenooten tot trouwe huisgenooten. Koeien, paarden, hoenders, konijnen, honden, hebben ze hiertoe aan hun natuurstaat onttrokken. Zoolang ze nut van jelui hebben is het best en worden jelui uitstekend verzorgd. Maar o wee, als je in buurmans tuin een plantje plattrapt of in dartelen overmoed een kleinigheid vernielt. Dan gooit deze vergif voor je neer en laat je ellendig sterven.

Men moest toch ook eens één kooltje of een paar spinazieblaadjes minder uit den tuin krijgen!

M. LANGERHUIZEN.

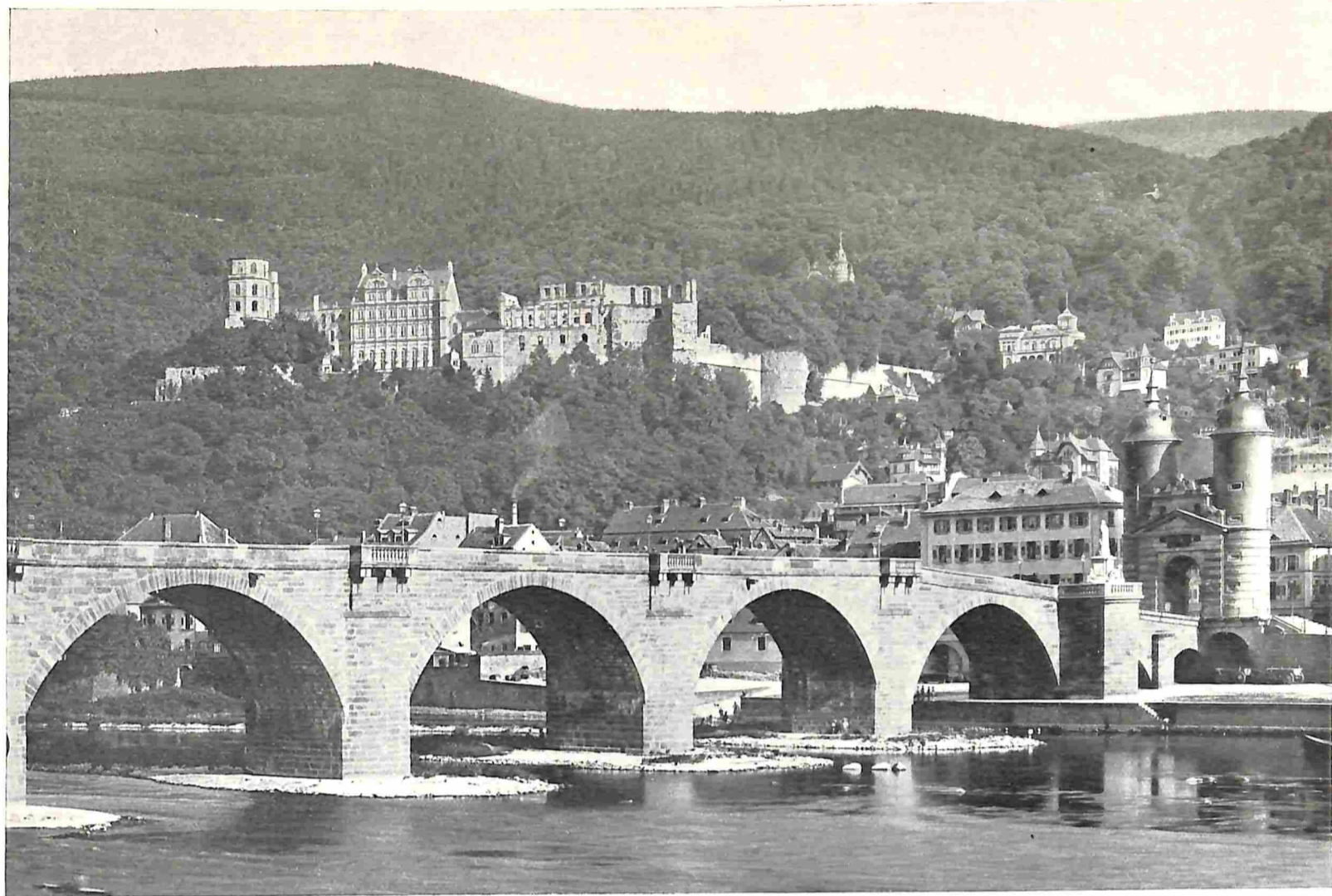
In het algemeen belang?

De Minister van Onderwijs enz. heeft gemeend het raadsbesluit van Alkmaar tot plaatsing van de beeldgroepen op het Schermerhek te moeten schorsen wegens strijd met het „algemeen belang”.

Het wil ons voorkomen, dat we hier te doen hebben met een ernstig misbruik maken van de vaagheid van den term „algemeen belang”. Het zal den Minister niet onbekend zijn, dat een niet onaanzienlijk getal ernstige en tot oordeelen bevoegde Nederlanders meent, dat uitvoering van het raadsbesluit wél in het algemeen belang is. Gaat het dan aan, dat de Minister met verwijzing naar „het algemeen belang” zijn meening en die zijner adviseurs tracht door te drijven?

Wij krijgen den indruk, dat minister de Visser van grooten ijver en goeden wille is, maar ten opzichte van monumenten opvattingen heeft, stammend uit de periode de Stuers, die als reactie volgde op de dwaze sloopmanie der 19de eeuw; en die wij, ondanks het zeer vele dat wij haar danken, nu toch waarlijk niet meer als de tóónaangevende mogen beschouwen.

Ziekelijke vertroeteling en mummificatie van monumenten is zeker volgens de hedendaagsche opvattingen niet meer in het algemeen belang, Excellentie!

GEZICHT OP HET HEIDELBERGER SLOT. OP DEN VOORGROND DE OUDE NECKARBRUG.

HET STERVENDE HEIDELBERGER SLOT.

REEDS een eeuw houdt men zich in Duitschland bezig met het vraagstuk betreffende de instandhouding van den schilderachtigen bouwval, die eens het Heidelberger slot was.

Moet er alleen gewaakt worden tegen voortschrijding van het verval, waaraan hetgeen nog over is, blootstaat, of moet het in zijn vroegeren toestand hersteld worden? Dit zijn de netelige vragen, welke de gemoederen in Duitschland bezig houden, welker beantwoording wij liever aan de Duitschers zelf zullen overlaten om onze aandacht te wijden aan de bouwkunstige schoonheid van het slot, waarvan stijl en trant waarin het is opgetrokken, duidelijk het karakter van geborgde schoonheid verraden.

Italiaansche vooral, doch ook Nederlandsche bouwkunst hebben hare sierlijke vormen geleend, om de verblijfplaats van de keurvorsten meerderen luister bij te zetten. Bloemen van vreemden bodem, hebben zij, op Duitschen grond overgeplant, wel wat van hunne oorspronkelijke sierlijkheid moeten inboeten, terwijl de Deutsche bouwkunst haar het stempel van dat zware en massale opdrukte, waardoor zij zich van hare buitenlandsche zusters onderscheidt.

Al is het leven uit de doode vensterooogen geweken, al zijn de muren gehavend, al vertoonen de toren-reuzen groote, onherstelbare wonden in hunne geweldige lichamen, al heeft het slot veel geleden, het is desondanks nog een der meest grootsche bouwkundige monumenten, waarop Duitschland terecht trotsch mag zijn. Temidden van het groen geboomte, dat de oude stad van het bedaagde slot scheidt, vormt de bouwval eene schilderachtige onderbreking.

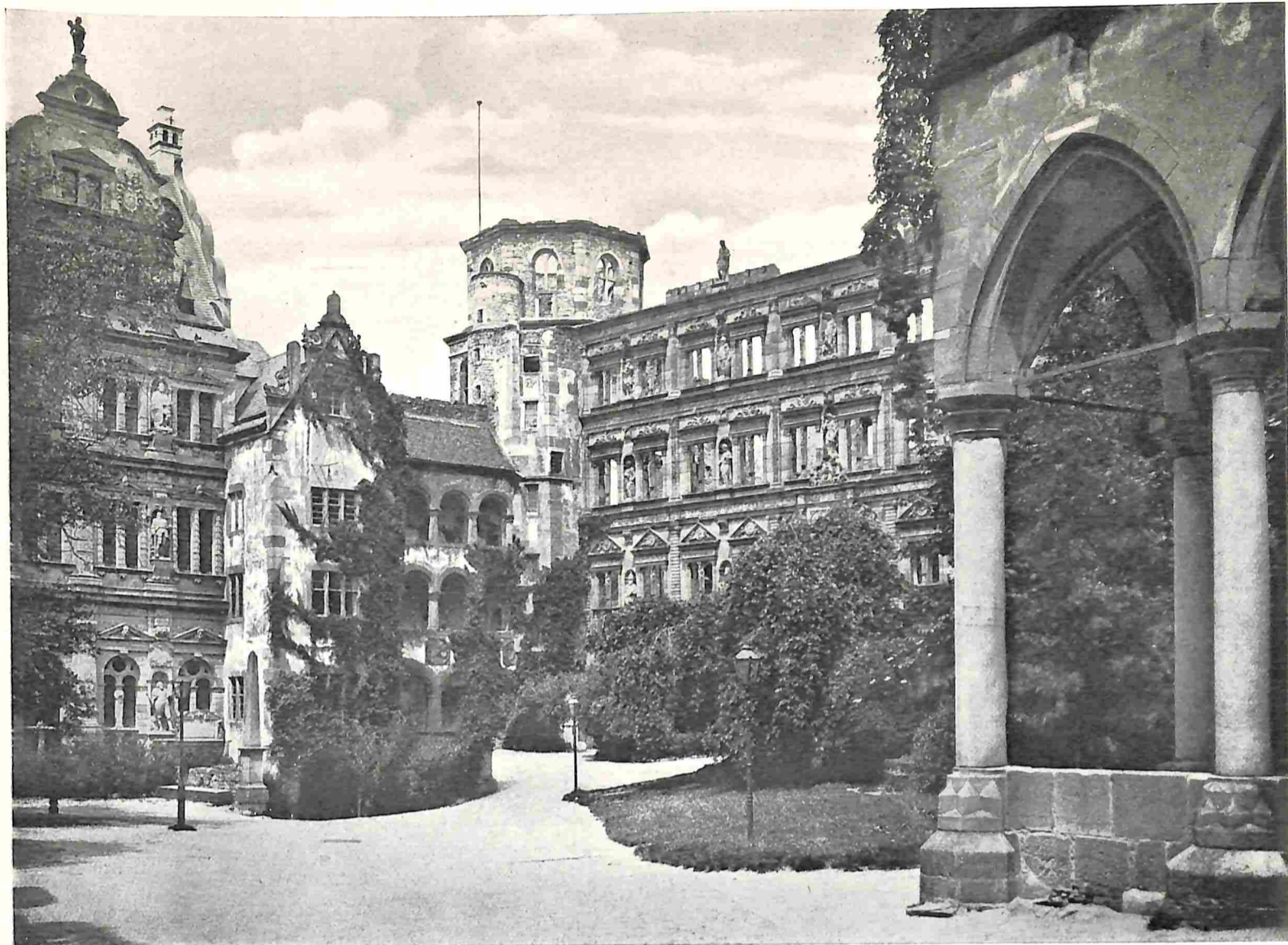
Over een steenen brug, welke de vroegere houten ophaalbrug vervangt, komen wij voor een zware poort, welke wij onder door moeten om op het slotplein te komen. Vroeger zou dat zeker niet zoo gemakkelijk zijn gegaan als nu; toen zou zeker de wacht, die links in de beneden-verdieping van het bruggehuus verbleef, ons eerst verzocht hebben ons te legitimeeren. Rechts was de doorgang naar een kleine ophaalbrug, eigenlijk slechts een plank, welke 's nachts en in tijd van belegering de groote ophaalbrug verving en juist voldoende ruimte bood voor een voetganger, en aan de overzijde van de gracht op een kraagsteen rustte. Over de leuning van de brug, gaat de blik naar de diepe gracht, waar boomen opschieten tusschen allerlei ander gewas. Gezang van vogels, die zich in de takken wiegen en geluid van kabbelend water, stijgen tot ons op; een idyllische rust heerscht er, als om het kasteel waar Doornroosje sloop, en die alle gedachten aan strijd en geweld bant. Toch zijn de sporen daarvan zoo talrijk en zoo omvangrijk, dat wij ze straks bij iedere schrede zullen ontmoeten.

De groote valdeur, waarmede de poort kon afgesloten worden, steekt haar ijzeren tanden nog steeds grimmig vooruit, doch zij heeft

nog slechts geschiedkundige beteekenis. Boven den ingang houden twee reuzenfiguren in volle wapenrusting de wacht, de afgebroken spies nog in de rechterhand, terwijl de linker het zwaard omklemt. Zij hebben hun plicht niet gedaan, want het wapenbord, dat zij moesten bewaken, is verdwenen. De leeuwen, die terzijde van de steenen wachters staan, evenmin; slechts den rijksappel en het zwaard hebben zij zich niet uit de klauwen laten nemen. Aan de zandsteenplaat welke het wapen droeg, heeft zich de Renaissance het eerst bij het slot vertoond. Weliswaar moest zij toen nog strijden met de aan de Gothiek herinnerende vulling van den halven boog boven het wapen en met de consoles en baldakijnen der groote figuren. Het dak met zijn ronde lijnen, dat een kleine lantaren draagt en wel half schijnt weggezonden in het lichaam van de poort, heeft deze niet altijd ontsierd, zooals men kan zien op de afbeelding van een oude plaat, waarop een ander, beter dak, is weergegeven. De groote klok, wier dreunende slag den slotbewoners den tijd verkondde, is ook verdwenen en in 1816 vervangen door de tegenwoordige. De bijna vijf meter dikke muren van de beneden-verdieping van de poort, waren getuigen van de zuchten en machteloze woede der gevangenen, die er binnen werden opgesloten. Op de bovenste verdieping, van waaruit de ophaalbrug en de valdeur werden bediend, woonde de torenwachter, die daar van het hoogste punt van het slot af, op stad en Neckardal neerzag en den omtrek afspiedde.

Een houten overdekte gang verbond de poort met het gebouw, dat er tegenaan staat en het oudste is van het geheele slot. Dit was de woning van den koning-paltsgraaf Ruprecht die, na tot de hoogste waardigheid in het Deutsche rijk te zijn geroepen, een ruimer verblijf voor zich en zijn hof noodig had. Hoe eenvoudig moet wel een vorst geleefd hebben, die in dit sierlooze, ernstig uitzierende gebouw verbleef. Het paleis van den man, die de eerste was van een geheel rijk, voor wien adellijken en aanzienlijken bogen, zou thans juist goed genoeg geacht worden voor een burger met bescheiden beurs; de gezeten man zou er geen genoegen mede nemen.

De eenige versierselen, van buiten aangebracht, zijn twee gedenkstenen, welke betrekking hebben, op den bouw door koning Ruprecht en den verbouw door Lodewijk V. De eerste gedenksteen is hoogst eenvoudig, de Gothiek heerschte nog; de tweede is rijk behandeld, de tijd der Renaissance was toen n.l. aangebroken. De sluitsteen boven de spitsboogdeur geeft twee gevleugelde engelfiguren te zien, die zich uit wolken verheffen en een rozenkrans vasthouden, in het midden waarvan een cirkel die beneden half geopend is en die verondersteld wordt het teeken van den Straatsburger bouw te zijn. De klimop bedekt met een groen kleed de naaktheid van de muren en doet het onsym-

BINNENPLEIN VAN HET HEIDELBERGER SLOT.

LINKS EEN DEEL VAN DEN FREDERIKSBOUW, DAARNAAST DE ZAALBOUW, DAN DE KLOKTOREN EN RECHTS DE OTTO HENDRIKSBOUW. GEHEEL RECHTS OP DEN VOORGROND DE OVERDEKTE PUT.

metrische van de venster-openingen, waarvan sommige onderling vrij veel verschillen, minder opvallen. De gang, welke wij betreden en die de beneden-verdieping in tweeën deelt, heeft aan het eene einde een Gothische deur; aan het andere bevindt zich echter eene met Renaissance-motieven. Van het inwendige is weinig meer over, dan leeg spitsbogen en verbrokkelde pijlers. Slechts de zuidelijk gelegen groote ridderzaal is nog vrijwel volkomen bewaard. De vier zware kruisgewelven rusten op een forschen middelzuil, en vertoonen in hun sluitstenen, wapens van de keurvorstelijke familie; eenige tientallen jaren geleden heeft dit oude vertrek een nooddak en een nieuwe vloer gekregen, terwijl het opnieuw in de verf is gezet. Tevens is er een vensteropening bijgemaakt, omdat de glazen te weinig licht kreeg. Ten slotte werden gekleurde oude glazen ingezet. Dit vertrek is dus wel zeer „oorspronkelijk;” het bergt de echte zandsteenfiguren afkomstig van den Otto Hendriksbouw, waaraan thans moderne copieën prijken.

De monumentale schoorsteen, hier aanwezig, van den Neurenberger Peter Flötner, boeit door sierlijke behandeling, is echter wellicht wat te druk; het bovenstuk is veel te zwaar voor de smalle vierkante zuilen, welke het dragen. De opmerking, onwillekeurig bij het beschouwen van dezen schoorsteen opkomende, is dat de kunstenaar het doel wel wat uit het oog heeft verloren. Een stookplaats is geen triomfpoort, welke vorm de schoorsteen hier aanneemt; tevens doet het wel eigenaardig aan, dat juist daar, waar de vlammen zullen spelen, zich verscheidene figuren bevinden, zoodat deze, als de stookplaats dienst doet, onzichtbaar zijn.

Terwijl Koning Ruprecht zich nog moest vergenoegen met een dier onaanzienlijke middeleeuwsche burchten, welke wachttorens, palas (verblijf van den vorst) en kemenade (vrouwenvertrek) tegelijk waren, begon Lodewijk III, zijn opvolger, een ruimer woongelegenheid te scheppen.

Als rijksrechter hield hij Paus Jan XXIII gevangen, die door het concilie van Konstanz was afgezet en die als woning het nieuwe gebouw zich zag aangewezen. Dit gebouw scheen wel bestemd te zijn om hooggeplaatste gevangenen te herbergen. Frederik I, de overwinnaar, huisvestte er de gevangenen vorsten, die de partij van den keizer gekozen hadden. Toen zij, in de groote zaal van den vrouwenbouw aangezet, zich aanmerking veroorloofden over de geringe hoeveelheid brood, welke op tafel verscheen, wees Frederik hun de door de vensters zichtbare, jammerlijk verwoeste landerijen. Zwijgend bogen zij het hoofd: zij hadden zijne terechtwijzing begrepen.

Nauwelijks hersteld van den oorlogsrampspoed, moest de Palts andermaal zwaar lijden, tijdens den beiersch-paltsischen erfopvolgingstrijd. Eerst Lodewijk V had weer gelegenheid zich met den bouw van het slot bezig te houden en onder zijn bewind is het ook belangrijk uitgebreid. Men kan gerust beweren, dat hij het meest er aan heeft laten bouwen. Deze vorst, die eenvoud van karakter aan kunstzin en liefde voor de wetenschap paarde, deed achtereenvolgens het naar hem genoemde gedeelte, de bibliotheek, den dikken-, den kruit- en den apothekerstoren verrijken, vergrootte den vrouwenbouw, legde den z.g. Stückgarten aan welke beschermd was door zeer dikke muren en waar batterijen opgesteld stonden, hij versterkte de wallen en legde die uit, terwijl hij tenslotte den poorttoren en de daartusschen en den Lodewijksbouw liggende gebouwen liet optrekken, welke tot keukens, stallen, magazijnen enz. dienden; eindelijk liet hij den Ruprechtsbouw verbouwen.

Uit het karakter van hetgeen hij liet bouwen, blijkt, dat hij evenzeer er op bedacht was, het slot sterker te maken met het oog op een vijandelijken aanval, als wel het meer aan te passen aan de hoogere eischen, welke hij als keurvorst aan zijne woning stelde.

Het gedeelte, dat hij voor zichzelf als verblijf verkoos, vertoont den overgangstijd tusschen Gothiek en Renaissance. Gebroken booglijnen, al te slanke ribben, onharmonisch gevormde zuilhoofden in het gebouw en te lang uitgerekte vensteropeningen aan de buitenzijde, vertoonen de onevenwichtigheid en zelfs aarding der laat-Gothiek. Echter zien wij ook reeds, tegenover den Gothischen traptoren, een Renaissance-trapegevel. Het inwendige was rijker ingericht dan de Ruprechtsbouw, zonder in de fout der overlading te vervallen, hetgeen ook met het ernstige karakter van den vorst in strijd zou zijn geweest. Des te meer verwondert het, hoe een zoo bezadigd man als Lodewijk, die zich toch van zijn waardigheid wel bewust was, kan hebben goedgevonden, dat in zijn wapen boven de buitendeur, twee grijnzende apen kwamen, die hun kop door een lint steken en elkaar als pogen weg te duwen.

Minder ernstig en strak dan de Lodewijksbouw, ziet de vrouwenbouw er uit, van binnen en van buiten. De gemalinnen van de keurvorsten en hare hofdames zouden het anders op de eenzame hoogte wel niet licht uitgehouden hebben, als alle schoonheid en sierlijkheid ontbrak.

De tweebeukige feestzaal met haar tien driedeelige en sierlijke wijde gewelven, maakte op zichzelf, door hare groote afmetingen, den indruk, alsof men er zich verloren in voelde, doch de kleurige weefsels aan de wanden, afgewisseld door rijke beschildering,

welke zich aan de zoldering voortzette, vervaagde dien indruk, temeer als de tafels prijken met de bloemen uit den hof, door de vorstin en hare dames geplukt. Van uit de diepe nis in den spitsboogerker hadden de vorstinnen een schoon vergezicht over de landstreek, een stil plekje, waar zij konden droomen en peinzen, omgeven door de sfeer der burchtromantiek. Later werd dit gebouw gedegradeerd tot beeldhouwerswerkplaats en zelfs tot kuiperswerkplaats.

De bibliotheekbouw ziet er veel nuchterder uit en ook veel steviger; hier toch was de schatkamer, ter bescherming waarvan 3 Meter dikke muren haar omsloten. Het grootste gedeelte van dit gebouw ligt in puin; wat nog stond na de verwoesting door de Franschen, is, op wat brokstukken na, verdwenen, omdat men, ten onrechte meenend dat de klimop welke er tegen aangroeide, de stevigheid der muren verminderde, het gewas verwijderde. Later is men van deze dwaling evenwel teruggekomen en her kreeg de klimop haar plaats. In de benedenverdieping houden aan de wanden verbleekte mannen- en vrouwenfiguren nooit eindigende optochten, welke hier en daar gapingen vertoonen, die niet slechts aan de beschadiging te wijten zijn, door de scharen van Melac aangebracht, doch ook voor een deel op rekening komen van het zeer vergankelijke materiaal, dat is gebruikt.

Zoo vredelievend als de keurvorst was, zoo zeer was hij er op bedacht, om uit militair oogpunt het slot zoo sterk mogelijk te maken. De oude muren hadden hier en daar moeten wijken voor de nieuwe gebouwen, het slot had zelf zijn steenen gordel verbroken, welke daarom verzwakt was en niet meer deugde. Lodewijk herstelde den toestand door de muren dikker te maken en nieuwe werken ter versterking aan te leggen.

Aan de westzijde bevond zich de reusachtigste toren, welke ooit eenig kasteel of slot in Duitschland heeft bezeten en waarvan ook buiten dat land moeilijk eene wedergade zal zijn te vinden. Deze 40 Meter hooge steenklomp had een middellijn van niet minder dan 28.25 Meter en 7 Meter dikke muren.

De bovenste verdiepingen droegen het geschut, de eerste was slechts voorzien van schietgaten voor handvuurwapens, terwijl de onderste tot opslagplaats van amunitie diende.

Onder Karel Lodewijk vonden hier zelfs theatervoorstellingen plaats, in navolging van de voorstellingen aan buitenlandsche hoven. Beschouwt men de dikte der muren aandachtig, dan begrijpt men niet hoe het mogelijk is, dat een vonk in een kleine hoeveelheid van een zekere stof, een dergelijke verwoesting heeft kunnen aanrichten, als hier is geschied.

Merkwaardig is, dat de kracht van het kruit de steenen niet heeft kunnen scheiden van de kalk, terwijl ze zelf wel zijn verbrijzeld, hier en daar. De aanblik moet vroeger veel indrukwekkender zijn geweest dan thans, nu struiken en ruigte de geschonden steenen bedekken.

Gespaard zijn de figuren van Lodewijk V en Frederik V die nog altijd, de een in waardige vorstelijke houding, de ander strijd- lustig en uitdagend, neerzien op hetgeen er van het grootsche door hen en hunne opvolgers geschapen werk, is overgebleven. De in de steenen plaat, tusschen de beide figuren in, gegrifte woorden vertellen, dat Lodewijk V den toren heeft gebouwd, doch Frederik hem heeft verbouwd, waarbij het in zijn tijd ongeziene waagstuk werd bedreven de zuil waarop de kap ten deele rustte, te verwijderen en ook de muren, zoodat het dak van zijn natuurlijke steun beroofd, gestut moest worden, totdat de muren weer hoog genoeg gerezen waren om als steun voor het dak te dienen. Frederik eischt hier eer en roem op voor een plan en de uitvoering daarvan, dat afkomstig was van zijn bouwmeester... Sandrat.

De toren, die wat weerstandsvermogen betreft, op den dikken toren volgt, is de kruittoren, die het lot heeft moeten deelen van zijn dikkere en magere broeders en die er ook zeer slecht is afgekomen. De afbeelding van den gehalveerden reus (in het volgend nummer) geeft wel een indruk van de verbazende dikte van de muren en de breedte van de inwendige ruimte, welke op de benedenverdieping zelfs 14 M. bedraagt. De toren die het minst bestand is gebleken tegen de uitwerking van het kruit, is de Apothekers-toren. Als een oude verminkte, die zich nauwelijks meer kan staande houden, omdat de krachten hem begeven, een zoo wankelen indruk maakt hij. Verscheidene keurvorsten hebben hem al hooger en hooger doen rijzen, totdat hij zooveel plaats bood inwendig, dat hij den pages tot verblijf kon worden aangewezen. De klokketoren, die evenals de andere, vroeger een eenvoudige flankeringstoren was, is het sterkst gebleken. De bouwval, welken wij thans voor ons zien is niet ontstaan, tengevolge van de mislukte pogingen der Franschen den toren te verwoesten, doch is een gevolg van

den brand welke in 1764 uitbrak, na een inslaanden bliksem.

Wekt de bouwkunstige behandeling geen bewondering, de bouwkundige doet dat wel. Door het steeds hooger opvoeren der verdiepingen, werd de belasting van het onderste gedeelte op den duur te zwaar. Dit bezwaar werd uit den weg geruimd door in het koepelgewelf van de onderste verdieping een nieuwen zeer zwaren sluitsteen te plaatsen, welke een machtigen pijler draagt, die door alle vier verdiepingen liep en waaruit ribben spruitten, die de gewelven der zolderingen droegen. De buitenmuren werden bij iedere verdieping bijzonder versterkt doch bij elke hogere minder. Zoo ontstond een gunstige verdeling van den druk der steenmassa.

Aangezien de klokketoren zijn rol als verdediger niet meer behoorlijk kon vervullen, liet Lodewijk V er het z.g. tuighuis vóór bouwen, waardoor de zwakke plek, in de verdediging van het slot hier ontstaan, deugdelijk beveiligd werd. Van dit eens zeer sterke bouwwerk is echter weinig meer over.

Lodewijk's broeder en opvolger Frederik II deed een gebouw verrijzen, dat door karakter en vorm van alle andere afweek. Het vormt als 't ware de schakel tusschen de Gothiek en de Renaissance in haar vollen bloei. Het uiterlijk van den zaalbouw, welke staat op de plaats waar eens de heidensche priesteres Jetta vereerd werd, verradt duidelijk de voorliefde van Frederik II voor de klassieke opvatting in de bouwkunst, waarmede hij op zijn reizen door Italië vertrouwd raakte. Als een schilderachtige Italiaansche loggia, welte de zaalbouw zijn booggangen tusschen den Frederiks- en den Otto Hendriksbouw met welke strakke rechte lijnen hij eene levendige tegenstelling vormt. Door een lange gang in den traptoren aan den Otto Hendriksbouw, waar nagebootste menschenhoofden, die als consoles dienst deden, ons aanstaren, komen wij in het gebouw zelf. Niets, maar ook niets, is er over van al den luister, waarin dit bouwwerk inwendig straalde, geen spoor meer is er te zien van de rijke inrichting van de groote spiegelzaal, aan welke het gebouw zijn naam dankt.

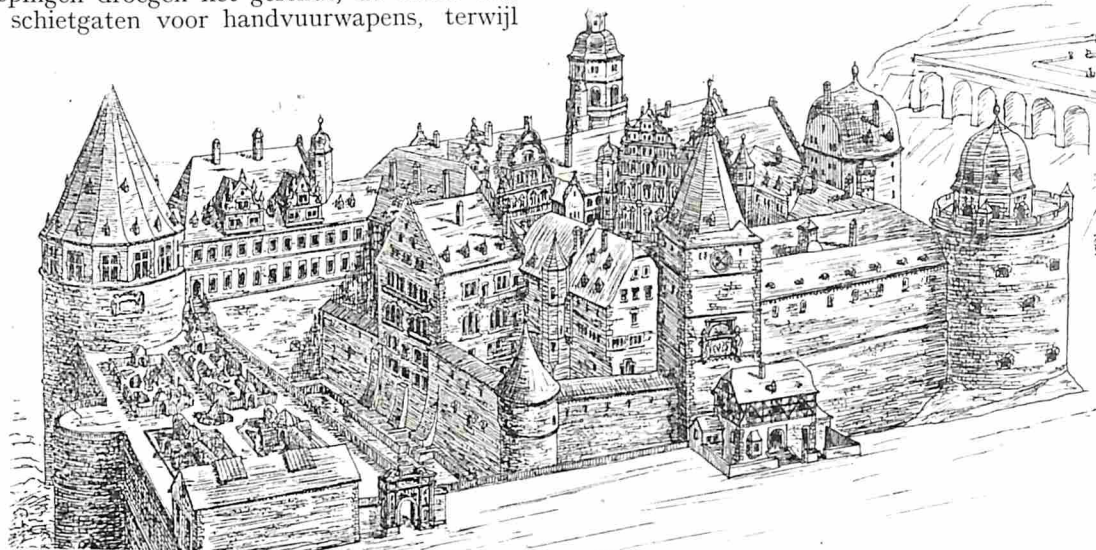
De dertigjarige oorlog bracht groote verwoesting; Karel Lodewijk nam den herbouw ter hand en verhoogde de spiegelzaal zelfs; de strijd met de Franschen wierp het pas herstelde weer ter neer. Johann Wilhelm deed het andermaal herstellen, tot twee maal toe werd het echter door den bliksem getroffen en brandde tot op den kelder toe uit.

De voorbouw links heeft strakke muren, doorbroken door Gothische vensters, doch het bovenste gedeelte en de versieringsbogen de ge-

velranden, waar deze het dak raken, zijn de onbetwiste overwinning der Renaissance. Wegens den grooten afstand zijn de Dolphijnen en de gevleugelde sirenen van den beganen bodem niet goed zichtbaar, anders zou men ontwaren dat zij eene beschouwing overwaard zijn. Deze Renaissance-bekroning doet wel wat eigenaardig aan, boven den Gothischen bouw.

(Slot volgt).

G. WIJGMANS.

HET HEIDELBERGER SLOT OMSTREEKS 1618.

DE ROMMELPOT.

Een zeer oud en tegelijk uiterst primitief muziekinstrument! Een half met water gevulde aarden pot, waar een varkensblaas over gespannen werd, in 't midden van welke zich een gaatje bevindt, waarin een rietstokje geplaatst wordt. Door met een paar vochtig gemaakte vingers langs dit staafje te wrijven wordt een dof rommelend geluid veroorzaakt, naar welke eentonige muziek het instrument ook wel fokepot wordt genoemd. Deze benaming duidt tevens de wijze aan, op welke het geluid voortgebracht wordt, n.l. door foken, d.i. stooten. Onze Germaansche voorouders kenden dit speeltuig reeds en bedienden er zich van op hunne feesten. In onzen tijd wordt op het platteland het ietwat weemoedig klinkend „foeke, foeke” nog slechts bij enkele gelegenheden gehoord, b.v. op Driekoningen en Vastenavond.

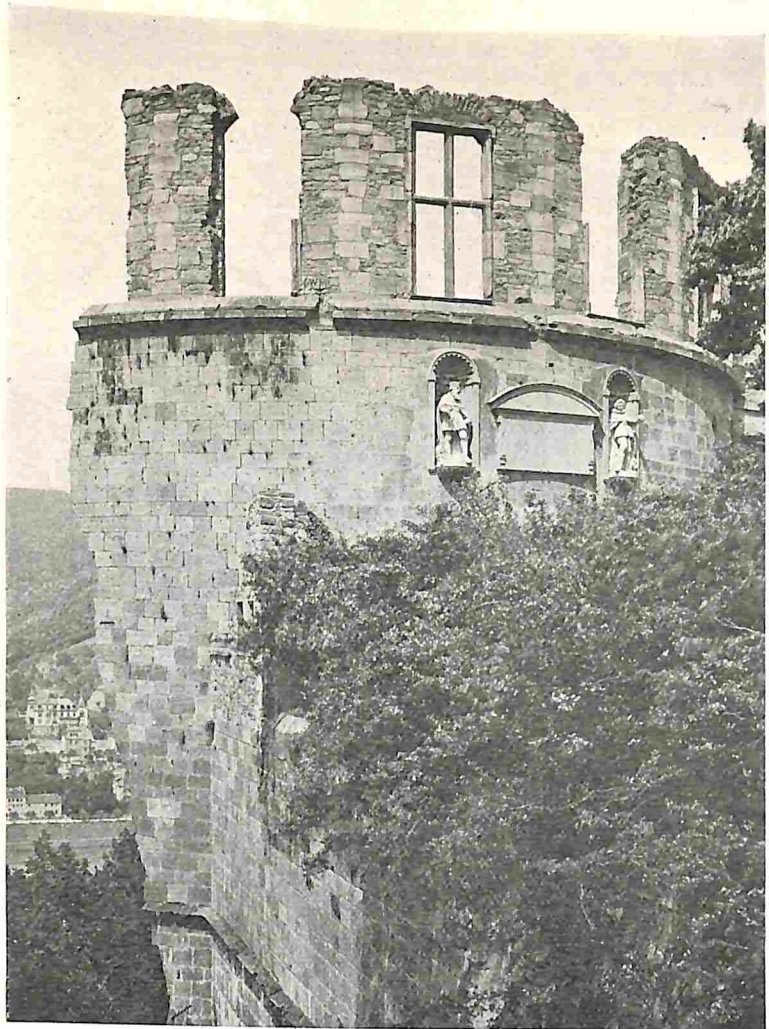
De rommelpotters waren voorheen gewoon zich potsierlijk uit te dossen door een zotskap op te zetten, zich een bult te maken enz. De tonen hunner muziek dienen ter begeleiding van de liedjes, die zij, van huis tot huis gaande, opdreunen en van welke misschien wel een der meest bekende is:

'k Heb al zoo lang met den rommelpot geloopt.

'k Heb nog geen geld om brood te koopen.

Rommelpotterij, rommelpotterij.

Geef mij een oortje, dan ga ik voorbij!

DE DIKKE TOREN VAN HET HEIDELBERGER SLOT.

Dat in verscheidene van die liedjes de pannekoek ter sprake komt, houdt verband met de gewoonte, op Vastenavond pannekoeken te bakken, zoodat dan ook in Engeland de dag vóór de Veertigdaagsche Vasten vaak Pancake-Day wordt genoemd, terwijl hier en daar de spreekwijze voortleeft, volgens welke men van iemand, die veel te doen heeft, zegt, dat hij het zoo druk heeft „als de pan op Vastenavond”.

In één van de liedjes, waarin het gebak wordt genoemd, komen deze regels voor:

Meisje, hou je kinnebak toe,
Of ik sla er een pannekoek tusschen,

terwijl het elders heet:

Tusschen de neus en de kin
Daar kan nog wel een pannekoek in.

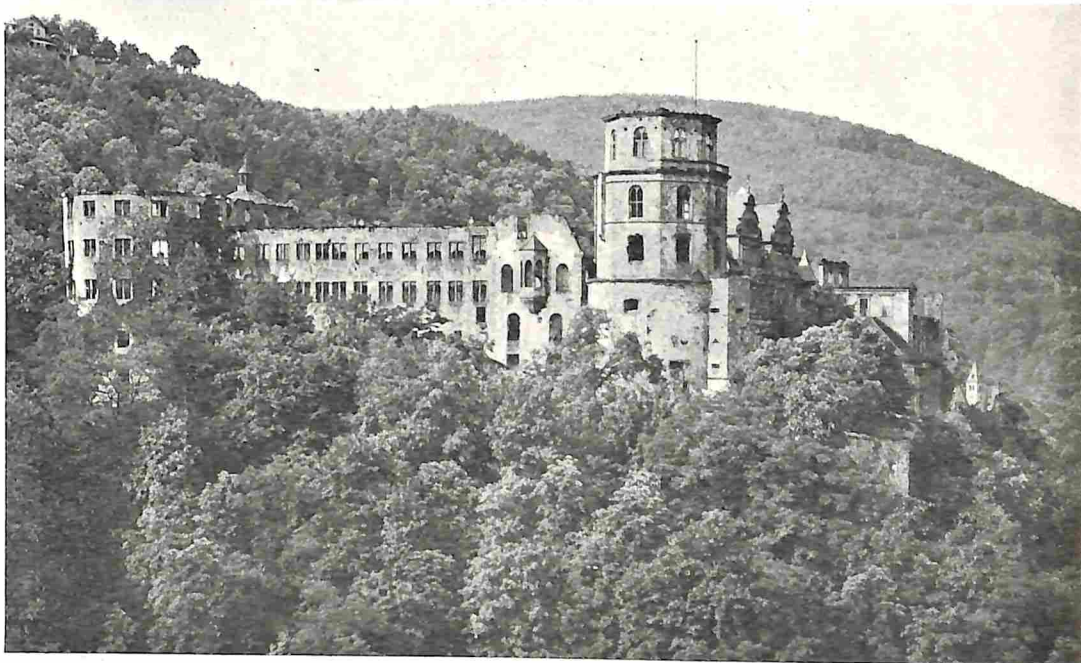
F. W. DRIJVER.

VERLANGEN.

MET gesloten gordijnen zit 'k een oogenblik te rusten, doch de slaap wil zich niet over me ontfermen. Er komt een nameloos verlangen in me op, ons huis en dorpje uit mijne jeugd weer te zien. Een verlangen naar die lang voorbijgane jaren, ons lieve, groote, oude huis, den grooten tuin en 't dorpje met zijn bijna ondoorwaadbare modderwegen, zijn dijk waarvan men bij storm haast afwoei. 'k Verlang zóó alles weer te zien, huis en tuin waar we zoo veel liefs, doch ook leed beleefden. Het liefs bleef me bij, het leed is me lief geworden, ieder plekje heeft zijn geschiedenis, en aan elk hoekje kleeft een herinnering.

Achter in den tuin zou 'k nog precies het plekje kunnen aanwijzen, waar wij kinderen een dood kuikentje begroeven; met eerbied en ernst, zooals alleen kinderen voor den dood hebben.

Wat zal er in die jaren veranderd zijn? Alles zooals het was, zie 'k voor me in de scherpste teekening; 'k zou nog kunnen vertellen hoe de kamers van bijna alle boerderijen er uit zagen; alle bewoners zou 'k herkennen, en hunne eigenaardigheden opnoemen. Als 'k er weer kom zullen zij me aanstaren, hun oogen verwonderd vragend: wie ben je, heb ik je gekend?

DE RUÏNE VAN HET HEIDELBERGER SLOT.

GEHEEL RECHTS OVERBLIJFSEL VAN DEN VATBOUW. TUSSEN DEZEN EN DEN KLOKKETOREN DE FREDERIKS- EN DE ZAALBOUW. BEZIJDEN DEN KLOKKETOREN NOG EVEN ZICHTBAAR ONDERGEDEELTE VAN HET TUIGHUIS. LINKS VAN DEN TOREN EEN DEEL VAN DEN ZAALBOUW MET ERKER, WAARNAAST DE OTTO HENDRIKSBOUW, WELKE EINDIGT BIJ DEN APOTHEKERSTOREN.

en als 'k me bekend maak, zullen ze 't zich vaag herinneren dat we daar woonden.

Wat zal er van het eenzame plekje geworden zijn waar we zoo gaarne toefden?

We zochten er bramen en bloemen, en onze handjes woelden in 't rivierzand om schelpjes te zoeken voor de smalle paadjes in onze afzonderlijke tuintjes. Hoeveel vogels hebben we daar in 't akkermaals hout bespied als deze hun jongen voerden welke de grage open gele bekjes al piepend uit 't nestje staken bij 't naderkomen der ouders.

Ons priedeel aan 't einde van den tuin zou, als 't spreken kon, juichend vertellen van onze gelukkige dagen, daar doorgebracht: 't zou nog wel eens kreunen bij 't herdenken van onze harde stappen op zijn dak, en rillen van angst om onze klauterpartijen.

*
*
*
Oude gebogen kersenboom daarboven, heb je onze verhaaltjes afgeluisterd, en met opzet je half doode takken laten kraken, om ons te doen schrikken bij 't luisteren naar de griezeligste spookgeschiedenissen in de avondschemering?

Boomgaard waarin hij stond, mis je niet de kleine bloemenpluksters? De madeliefjes en boterbloemen vreesden ons: maar 't priedeel zal weenen om den verloren voorjaarstooi tusschen de klimopranken welke er welig binnengroeiden.

Perzikboom tegen den tuinmuur, mis je de kindervingertjes die je donzige rijpende vruchten streelden, en de fluisterende stemmetjes „voel eens, zoo zacht als kleine broer.”

Wat zou 'k er veel voor over hebben, kind te zijn en al was 't voor één dag, in 't oude huis te toeven!

Hekposten, kraken jullie nog als er iemand op je staat? Neen, je bent door stevige nieuwe vervangen. Toen was je al zoo oud.

Pruimenboom welke bleef staan om je enkele heerlijke vruchten, jou zie 'k niet meer, je bent geroid; vóór ons vertrek was 't doodvonnis reeds door den nieuwen eigenaar geveld.

Kleine wilde kersenboom, je bent geënt en een deftige meikers geworden, je bittere vruchtjes geef je niet meer. Zal je blozen als 'k vertel: „dat was ons wilde kersenboompje”?

Besseboom waarvan de besjes 't eerst eetbaar waren, wordt je nog zoo vroeg van je vruchten beroofd, niettegenstaande je scherpe stekels?

Klimt er nog wel eens een waaghals uit 't kleine zolderluikje op 't schuine pannedak, en dan als een kat langs den klimop naar beneden? Wat zou ik graag dien „tour de force” weer doen, maar 'k zou me niet meer door die kleine opening wringen kunnen en.... 't gevaar zien.

Brede sloot langs den boomgaard, 's zomers droog, laat je wel eens weer een meisje tot over de knieën in je zwarte stinkende modder zakken, dat verleid is door een rijpe pruim in jouw midden?

Oude wilgen, nu heb je rust, je piept en kraakt niet meer door een schommel, met onze handen in je takken vast gemaakt; en je knoestige stam heeft geen jurkjes en broekjes meer gescheurd.

Treurwilg, ben je nog een woning voor larven en engelingen? Boven bij een noest kropen ze uit je hollen stam, Olm, als koffiedik meesleepende wat langs je geribden schors op den grond gleeed, en waar wij bloempotten mee vulden.

Arme oude coniferen, worden jullie door ouderdom naakte stammen zorgvuldig bedekt door de welig groeiende, rijk bloeiende Oost Indische kers, als weleer? Legt nog wel eens een kip haar eieren in den wilden wingerd langs 't huis, tot ze ineens met zestien

piepende donzige kuikentjes te voorschijn komt, zoo trotsch als een kloek met zestien kiekens zijn kan?

Lindeboom, geef je je takken tot speelgoed en bladeren tot schaduw aan een kraaiende baby op 't grasveld onder je, als vroeger? Nu hoor je haar kraaiende stemmetje niet meer, ook voel je niet meer haar poezele handjes liefkoozend langs je twiggjes strijken. Diezelfde baby is nu zestien, één jaar telde ze toen ze je verliet.

Vlierboom en hulst, zie je nog de verlangende blikken naar je vruchtjes? Als Eva stonden we voor de verboden vruchten, wij durfden niet voor... de gevolgen als we snoepten er van.

Violenperk, jou zal ik nimmer vergeten! Herinner je je nog dat er een klein meisje, vóór ze naar school ging, angstig om zich zag? Ze wilde voor haar onderwijzeres stilletjes je bloemen plukken. Niemand zag haar, juist wilde ze plukken, als een donkerblauw viooltje haar verwijtend aanziet; ze kleurt en beschaamd gaat ze weg zonder je van een bloempje beroofd te hebben. In haar verdere leven zag ze nog vaak datzelfde viooltje. Onbewust heb je veel kwaad verhinderd en als ze je plantje had, zou ze 't als iets heiligs bewaren.

Moerbeboom, wordt je nog zoo vaak verontrust door 't zoeken naar zijderupsen tusschen je bladeren, en klimt er nog wel eens een meisje in je takken om je sappige vruchten te plukken? Wat heb je vaak haar gezicht en handen rood gevekt voor dagen! Moerbeboom, dat klimstertje mist jou wel.

O tuin, tuin, hoe zal ik je weerzien? Zal 't me pijn doen, ben je verwaarloosd?

In dien tijd stond geen onkruidje tusschen je bloemen, geen kei lag in je grasveld.

Lief oud huis, hoe zal ik je weervinden? Je zult verouderd zijn, je had al grijze haren, je muren zakten scheef, en uit de gebinten onder je met mos begroeide rieten dak kwam uit kleine gaatjes, fijn geel poeder; je vloeren bogen en je hengsels knarsten, je ruiten waren groen van ouderdom.

Oud huis, je moogt niet vernieuwd zijn als ik er kom, blijf leven tot ik je gezien en bevoeld heb! Laat me nog paddestoelen onder je stoep vinden en laat er zwam groeien onder de vensterbanken van de vochtige opkamer.

Heb je 't huislook nog op je, dat wij plantten, of was 't te zwaar voor je ouden rug en wierp je 't af? Huis en tuin, je moogt niet sterven, ik moet je eerst weerzien!

Later, als ik grijs ben en er van jullie niets meer over is, zal de herinnering in mij levend blijven, aan al je goeds; mijn lief oud Hoekenburg, zoo lang ik leef zal ik je dankbaar herdenken.

Lief huis, tuin en dorp, wanneer zal ik je weer zien?

CORLOMPIE.

De legende van den Sint Michielsberg.

Ik zag dat tooverslot, oprijzend uit de zee, voor de eerste maal van uit Cancale, een dorpje aan het Nauw van Calais. Ik zag het toen onduidelijk, een grauwe massa tegen den mistigen einder. Den daaropvolgenden keer zag ik het van 't Avanches, bij ondergaande zon. Rood was het eindeloze, onmetelijke strand, rood was de horizon, heel de baai was rood, slechts de steile abdij, daar in de verte, ver van de aarde opgetrokken, een fantastische huizinge, wonderbaarlijk als een droompaleis, van een vreemde, onbegrijpelijke schoonheid, stond donker, bijna zwart, temidden van al het purper van den stervenden dag.

Den folgenden dag, met uchtendkrieken, ging ik er heen, langs het strand, den blik gericht naar dat geweldige kleinood, zoo groot als een berg, zoo bewerkt als een camée, zoo luchtig als mousseline.

Hoe meer ik haar naderde, hoe meer ik opging in mijn bewondering; want niets ter wereld is wellicht zoo verwonderlijk en zoo volmaakt.

Ik doolde, verrast of ik de woning van een God ontdekt had, door die zalen, gedragen door slanke en robuste zuilen, door die gangen, waarvan de wanden, sierlijk uitgebeiteld, volop het licht doorlaten, en ik hief mijn verwonderde oogen op naar de kleine klokketorens, vuurpijlen gelijkend, die in den hemel geworpen zijn, naar het ongelooflijk groot aantal torentjes en waterspuwers, naar al het overig ornament, slank en bekoorlijk als een vuurwerk van steen, een kant van graniet, van dit grootsch-geweldige en tegelijk teeder-bekoerlijke meesterwerk van architectuur.

Toen ik daar zoo in vervoering stond, kwam er een boer naar mij toe, die mij de historie van den strijd tusschen Sint-Michiël en den duivel vertelde. Een geniaal Scepticus heeft gezegd: „God heeft den mensch naar zijn beeld geschapen, maar de mensch heeft hem dat betaald gezet.” Dit woord bevat een eeuwige waarheid en het zou de moeite waard zijn eens voor elk land het karakter van den God of de Goden, die men er eert, te boek te stellen. De negers houden er afgoden op na, die nooit

te woest kunnen zijn en die houden van menschenvleesch, de Mohammedanen, als echte voorstanders van de veelwijverij, bevolken hun paradijs met vrouwen; de Grieken, practische lui, hebben alle hartstochten goddelijk gemaakt. Elk dorp in Frankrijk staat onder de hoede van een heilig beschermheer, geschapen naar het beeld der bevolking. Sint Michiel nu, waakt over Laag-Normandië. Hij is de stralende, overwinnende engel, de zwaardvoerder, de hemelheld, de zegevierende beheerscher van Satan. Hoort nu hoe de geslepen, achterdochtige, geniepige en plaagzieke Normandiër zich den strijd tusschen den Grooten Heilige en den duivel voorstelt.

Om een schuilplaats te vinden voor de kwellingen van zijn demonischen nabuur, bouwde Sint Michiel zelf, midden in den Oceaan, deze woonplaats, een aartsengel waardig. Waarlijk, alleen een dergelijk groot heilige kon zulk een verblijfplaats verschaffen.

Maar, aangezien hij nog steeds de komst van den Booze vreesde, omringde hij zijn domeinen met drijfzand, verraderlijker dan de zee.

De duivel bewoonde een schamele hut aan de kust, maar hij was eigenaar van het weiland, dat door de zee bespoeld werd, van de vette gronden, die rijken oogst opleverden, van de welvarende valleien in de vruchtbare strooken in het heele land; terwijl de heilige alleen over het zand te gebieden had. Zodoende was Satan rijk en Sint Michiel zoo arm als een schooier.

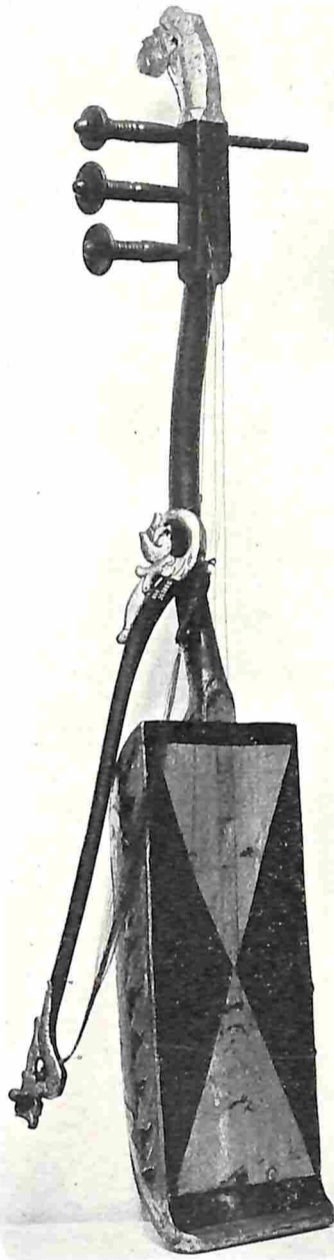
Na eenige jaren vastens, begon die stand van zaken den heilige te verdrieten en hij dacht erover om een verbond met den duivel te sluiten; maar dat ging niet zoo gemakkelijk, omdat Satan erg op zijn oogst gesteld was. Hij piekerde zes maanden lang en ging toen op een goeden morgen op weg naar de aarde. De duivel zat juist aan de deur van zijn hutje soep te eten, toen hij den heilige opmerkte; hij haastte zich hem te gaan begroeten, kuste den zoom van zijn kleed, liet hem binnenkomen en bood hem ververschingen aan. Na een nap melk te hebben gedronken, nam de heilige het woord: „Ik ben gekomen om je een goed voorstel te doen.” De duivel, oprecht en argeloos, antwoordde: „Dat staat me aan!” Toen de Heilige weer: „Kijk eens — je staat aan mij al je gronden af.” Satan, ongerust, wilde bezwaren te berde brengen: „Maar...” De heilige hernam: „Luister nu eerst. Je staat mij al je gronden af. Ik zal voor het werk zorgen, voor het ploegen, voor het zaaien, voor het mesten, voor alles, en de oogst deelen wij samen. Afgesproken?” De duivel, die van nature lui is, nam dit aanbod aan. Hij vroeg er slechts wat zeebarbeelen voor, een weinig van dat heerlijke banket, dat rondom het eenzame huis van den heilige wordt opgehaald uit de zee. Sint Michiel beloofde hem die visschen. Zij gaven elkaar den handslag, spuwden terzijde om te toonen dat de zaken waren afgedaan en de heilige sprak: „Zeg, ik wil niet dat je over mij te klagen zult hebben. Kies zelf wat je wilt: het deel van den oogst dat boven den grond komt te staan of wat er in de aarde komt.” Satan riep uit: „Ik neem, wat er boven den grond komt.” „Top!” zei de heilige. — En hij ging heen.

Zes maanden later zag men op het onmetelijk grondgebied van den duivel niets dan worteltjes, rapen, uien en schorseneeren, allemaal planten, waarvan de wortels goed en smakelijk zijn en het blad hoogstens als veevoeder dienen kan. Satan kwam er bekaaid af, wilde het contract verbreken en beschuldigde Sint Michiel van kwade trouw. Maar de heilige had plezier in den verbouw gekregen, hij ging den duivel opzoeken en zeide: „Ik verzeker je, dat ik er heelemaal niet bij gedacht heb; het is vanzelf zoo gegaan; ik heb er heusch geen schuld aan; om je schadeloos te stellen, bied ik je aan het volgend jaar te nemen, wat er in den grond zit.”

„Dat is goed,” zei Satan. Het volgend voorjaar was de heele uitgestrektheid der gronden van den Boozen Geest, bedekt met koren, haver, halmen als klokketorens, vlas, fijn koolzaad, roode klaver, erwten en boonen, kool, en artisjokken, granen en vruchten die ten hemel streven, in alle soorten. Satan kreeg weer niets en werd vreeselijk boos. Hij nam zijn weiden en landerijen terug en bleef doof voor nieuwe aanbiedingen van zijn buurman.

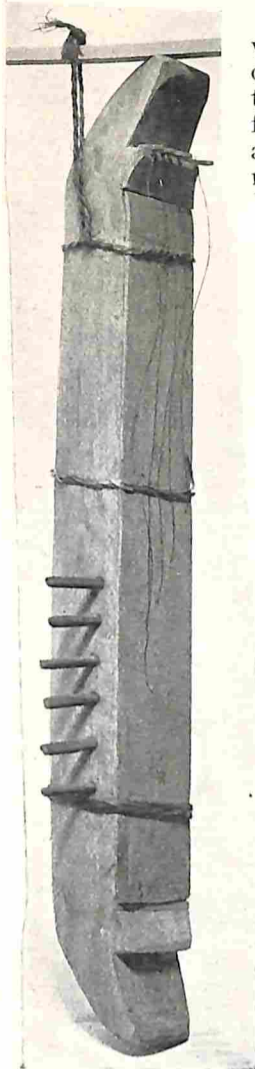
Een heel jaar verstreek. Sint Michiel zag van uit zijn eenzaam verblijf neer op de verre, vruchtbare aarde en zag den duivel zijn werk doen, den oogst binnenhalen en het koren dorschen. En hij toornde, in wanhoop over zijn machteloosheid. Nu hij den duivel niet langer misleiden kon, besloot hij zich op hem te wreken en hij ging hem ten eten uitnoodigen op den daaraanvolgenden Maandag.

„Je bent in het zaken doen met mij niet gelukkig geweest,” zeide hij, „dat weet ik; maar ik wil niet dat je wrok jegens mij zult koesteren en ik reken erop, dat je bij mij ten eten komt. Ik zal je wel wat lekkers voorzetten.” De duivel, even gulzig als lui, nam de uitnoodiging gretig aan. Op den afgesproken dag trok hij zijn beste plunje aan en ging op weg naar den berg.

INDISCHE SPEELTUIGEN.

14. TARAWANGSA,
PREANGER, JAVA.

15. KETJAPI,
WEST-JAVA.

zijn valleien en zijn weiden in handen van zijn vijand. Zoo overwon Sint Michiel, de Schutsheliger der Normandiërs, den duivel.

Een ander volk zou zich dien strijd anders hebben voorgesteld.
Naar het Fransch van GUY DE MAUPASSANT.

INDISCHE SPEELTUIGEN.

II.

VAN den violist die naar Alahan-Pandjang kwam, toen wij daar in Augustus 1877 eenige weken woonden, vind ik in mijn dagboek eenige deuntjes opgeteekend; hier is er een:

Het liedje van Alahan-Pandjang noemde de toekang rebab, de vioolspeler, dit deuntje; hij is wel de baas van de Sumatraansche muzikanten; maar tevens is hij ter Westkust van Sumatra een zeldzame vogel. Toen wij hoorden dat deze vogel in een naburige negari zich ophield, liet ik hem vragen bij ons te komen spelen tegen betaling; maar ondanks dit lokaas kostte het veel moeite en zelfs de hulp der autoriteiten, vóór deze kunstenaar zich liet overhalen tot ons te gaan. Toen hij er eenmaal was toonde hij zich niet karig met zijn liedjes — zoo zijn ze nu eenmaal.

Het lichaam van de viool is cirkelvormig en heeft een op 'n schotel gelijkend uitgehold stuk hout tot achterblad, en daarover is een stuk van 'n koemaag gespannen als zangbodem, met koorden vastgehouden, die aan den achterkant saamgebonden zijn; de zangbodem is geheel gesloten; de hals is een lange rolronde stok, die door twee gaten in het achterblad gestoken en van onderen opgepend is. Een toets ontbreekt, zoodat bij het bespelen de snaren tegen

den hals gedrukt worden. Bovenaan den hals vindt men drie schroeven, de beide uiterste rechts in den hals, de middelste aan de linkerzijde; de schroeven zijn lange, houten pinnen, soms van eenvoudig snijwerk voorzien en men draait ze in een tegenovergestelde richting als bij ons de gewoonte is. De kop eindigt in een breed, spatelvormig blad met gekruld snijwerk en uitgeschulpte randen, dat ingelegd is met kleine stukjes spiegelglas van onregelmatigen vorm. De drie snaren, gewoonlijk koorden van ineengedraaide roode zijde, zijn vastgemaakt aan de houten punt, waarmede het speeltuig op den grond rust; vandaar loopen zij over den zangbodem, gesteund door een kam, die paardje heet, zooals de Franschen hetzelfde onderdeel chevalet noemen; het is een houten poortje met drie kepen, en verder loopen de snaren langs den hals tot aan de schroeven, die geen gaten hebben om het terug-schieten van de snaren te beletten. De strijkstok is een gebogen bamboe-latje, met paardehaar bespannen, zonder sloop, zoodat de gelegenheid om de spanning te regelen ontbreekt; stroef maakt men het haar met hars.

De violist zit en zijn viool staat op den grond, het achterblad naar den speler gekeerd en de schroeven ter linkerzijde van zijn aangezicht. Daar de kam op den zangbodem staat, dicht bij de plaats waar de lange hals te voorschijn komt, strijkt de speler de snaren boven den hals, niet boven den zangbodem; de viool heeft drie snaren, waarvan de tonen een oktaaf verschillen met de tusschenliggende kwint. Soms krijgt men flageolettonen te hooren, maar in den regel drukt de violist de snaren met de recht uitgestrekte vingertoppen tegen den hals. Hij speelt niet vlug, ook niet woest, maar in een bedaard tempo; en nauwelijks zijn de laatste tonen van het liedje weggevlogen, of hij is op nieuw bij het begin aangevangen. Kwam men niet tusschenbeide, dan zou hij het liedje herhalen, totdat zijn fysieke kracht op was. Dit is een manier van doen, die veel vóórkomt; doorgaan met den arbeid totdat de lastgever zegt: ophouden; b.v. bij negers, die messen slijpen tot zij alleen het heft overhouden, wanneer men verzuimt hun te zeggen, dat het genoeg is. Deze volharding maakte het mij mogelijk zes melodieën op te schrijven, die men in het deel Volksbeschrijving van het werk der Sumatra-Expeditie gedrukt vindt. Het zou verkeerd zijn te beweren, dat de opgeschreven liedjes juist teruggeven wat de man speelde; zijn bedoeling was niet overal duidelijk en in ons notenschrift kunnen

deze klanken slechts bij benadering worden weergegeven. Notenschrift kennen ook de Sumatranen niet; onze violist had van het opschrijven van noten, die tonen voorstellen, niet het minste begrip, en het is zeer twijfelachtig of hij door onzen uitleg een helder inzicht in de zaak gekregen heeft. Deze melodieën, en veel meer nog dan deze, gaan bij overlevering van den een op den ander over; in een zijner zoons, vertelde de muzikant, zat talent voor het vioolspel en hij was nu bezig hem de liedjes te leeren, zooals hij die van zijn vader geleerd had. Hoe het bij zulke overleveringen gaat, is bekend — men weet in welken toestand oude verhalen tot ons kwamen! Wanneer krijgen wij nu eens de automatisch opgenomen deuntjes te hooren, die de speellieden van onzen tijd in Midden-Sumatra ten beste geven? Destijds reeds was de harmonika een geliefd instrument en ik heb ter plaatse waar men de viool-stukjes opgeteekend vindt, verteld van des schoolmeesters-vrouw, een Maleische, die maar één deuntje kende, maar dit dan ook den geheelen dag uit haar harmonika orgelde, tot schik van de dorpe-

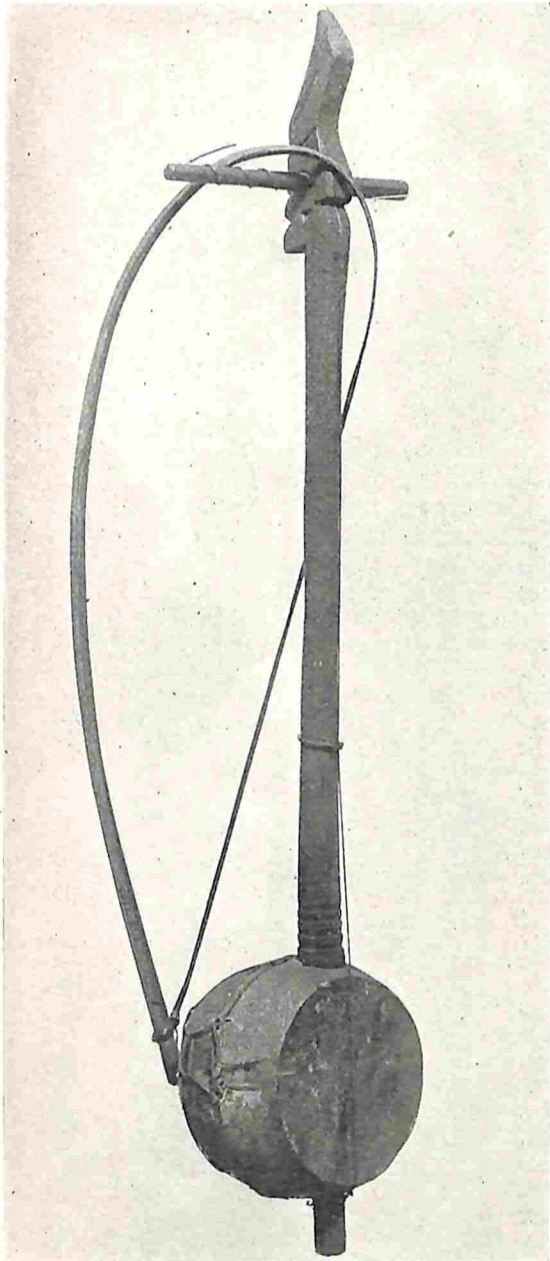
16. SAPÈ, MIDDEN-BORNEO.

lingen; zij zijn zoo gauw tevreden, en zoo vordert de verwording snel.

Het lichaam van de viool is vaak van hout, ook wel van een kalebas-schaal gemaakt, of van een kokosnoot, en van beide is dan een stuk afgehakt; een segment, dat plaats maakt voor den op te spannen zangbodem; een bijzondere viool maakt men in noord-Afrika van het rugschild van de schildpad, dat bespannen met een membraan en van hals en snaren voorzien wordt.

De tarawangsa uit de Preanger-regentschappen (fig. 14), die afkomstig is van de Koloniale Tentoonstelling van 1883, en toen nog, ondanks haar strijkstok, een gitaar heette, is een speeltuig, dat bij de Soendaneezen en bepaaldelijk bij de Badoej's der buitengehuchten thuis hoort; de bewoners der binnengehuchten, echte kluizenaars, kennen alleen het melankolieke geluid, dat de toekang mantoen onttoekelt aan een citer, de ketjapi, ter begeleiding van de treurzangen over vervlogen grootheid; den dans, een vroolijk, opwekkend gezang, het spel dat den ledigen tijd kort, kennen deze Bantammers niet; in woning, voeding en kleedij bepalen zij zich tot het hoogst noodige; geschenken aannemen is hun verboden, evenals het branden van licht, het gebruik van voer- en vaartuigen, het genot van koffie, tabak of opium, — en als om symbolisch voor te stellen, dat zij evenals de dooden verlangen met rust gelaten te worden, omheinen zij hunne gehuchten met dicht aaneen staande boomen en heesters die men elders in de Soenda-landen op de begraafplaatsen vindt. Het isolement der Badoej's is bijna volstrekt; de mannen komen alleen bij dringende noodzakelijkheid met de buitenwereld in aanraking; de vrouwen verlaten nooit het Badoej-gebied. Heerlijk oord om te wonen in onzen tijd, streng afgezonderd van de overige wereld.

De tarawangsa heeft een hol, klompvormig lichaam met een vierkant gat aan de achterzijde, en een hals, die voor de helft gebogen, voor de helft recht is; drie koperen snaren ontspringen midden op den zangbodem; twee loopen over een kam bijna boven aan den zangbodem naar twee schroeven in den hals; de derde snaar mijdt den kam en loopt evenwijdig aan den hals naar de derde schroef. Het hier afgebeelde exemplaar is groen en rood gekleurd en verguld. De ketjapi en de tarawangsa, samen met de fluit, begeleiden bij de Badoej's den zang van twee zangers, meestal jongens van 11 tot 14 jaar, en dikwijls daalt dit vijftal speellieden en zangers van de bergen der Badoej's naar de vlak-

INDISCHE SPEELTUIGEN.

18. GARADAP, Z. EN O.-AFD. BORNEO.

ten van Lebak om bij feesten of plechtige gelegenheden hunne melodieën te doen hooren; maar het zijn altoos djelma loear, menschen van de buitengehuchten.

Zulk een ketjapi (fig. 15) is een snaar-instrument, dat getokkeld wordt; het schuitvormige lichaam is hol en heeft aan den achterkant een langwerpige vierkante spleet; de zes koperen snaren zijn aan een kam op een der korte zijden vastgemaakt, doorboren, telkens een sprong verder, den opgespijkerden zangbodem en winden zich om zes schroeven, die door een der lange wanden, ook wel bij drietallen door de beide wanden, in de klankdoos dringen. Het instrument wordt met de linkerhand vastgehouden en de snaren, getokkeld met de rechter-, brengen een liefelijk somber geluid voort. De dorpszanger dreunt des avonds bij het ketjapi-spel de

pantoens op ten aanhoore van de luiserende dorpsgenooten.

Een heel wat fraaier tokkel-instrument is de sapè van Borneo (fig. 16) met twee snaren van rotan; het is geheel roodgeverfd en met mooi snijwerk versierd; men bekijke eens goed het recht afgesneden ondereinde met het typisch Dajaksche ornament in het hout gesneden, een menschelijk gelaat met twee starende oogen: porceleinen hemdknooppes, waarvan men, een vergrootglas gebruikend, de vier gaatjes duidelijk kan zien; gemakkelijk verkrijgbaar materiaal ter versiering, in plaats van de ronde schijfjes schelp, waarvan het maken behendigheids kost en veel geduld. Het snijwerk langs den kant komt bij sterke vergrooting prachtig te voorschijn. De hals loopt uit in een opengesperden bek en de stemschroeven zijn ruw bewerkt. Vooral de belian's bespelen de sapè gedurende hare dansen, de vrouwelijke priesteressen bij de Kajan's aan de Mandalam-rivier, die met de geestenwereld in betrekking staan en als bemiddelaars optreden tusschen het zichtbare en onzichtbare.

Van Borneo zijn er nog twee violen afgebeeld, een uit de Wester-afdeeling (fig. 17), ook een oudje van de bovengenoemde koloniale tentoonstelling, geheel van hout, met een omgebogen hoofd, waarin twee stemschroeven steken, die twee snaren van rotan spannen; een echt Borneoosch instrument is deze viool niet, veeleer zal zij, evenals de Javaansche, van Perzisch-Arabischen oorsprong zijn. Een andere viool is uit de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo, met een kokosnoot waarvan een segment afgesneden is als klankdoos (fig. 18) en een stuk dierenhuid als zangbodem, dat door banden van rotan vastgehouden wordt. Dit instrument, dat het Maleische type nadert, in den aanvang beschreven, heeft maar één snaar, mede van rotan, waarvan de toonhoogte te wijzigen is door den verschuifbaren ring, die den hals omvat. Veel variatie van tonen zal men aan dit speeltuig niet ontlokken: het is alles zoo dun en schraaltjes, pieperig knarsend wat deze strijk-instrumenten te hooren geven — de bekoring der Oostersche muziek komt meer uit de slag-instrumenten van hout en van metaal. In de gambalan (gamelan) van dit gedeelte van Borneo speelt deze viool mede; verder bestaat een orkest uit een stel gongs met hoogen rand, die van Java komen; van de grootste soort, met een meter middellijn, worden er 4 of 5 naast elkander opgehangen en met twee omwoelde stokken bespeeld; ook het doodsbericht slaat men op deze gongs, dat een sterfgeval bekend maakt ver weg over de dorpswegen. Dan zijn er in dit orkest een slag-instrument met 7 en een ander met 15 metalen klankstaven, een hobo, en een of twee trommen.

Fig. 14. Viool uit de Preanger, Java. Mus. Leiden 370 — 1882; l. 1.075, br. —.155, l. strijkstok —.505; inl. naam tarawangsa.

Fig. 15. Tokkel-instrument van West-Java, Mus. Leiden 1001 — 50, l. —.70, br. —.10, h. —.085; inl. naam ketjapi.

Fig. 16. Tokkel-instrument van centraal-Borneo, Mendalam-Kajans, Tandjang Karang; Mus. Leiden 1219 — 329; l. 1.—, br. —.225; inl. naam sapè.

Fig. 17. Viool uit de Wester-afdeeling van Borneo; Mus. Leiden 370 — 3698; l. —.965, br. —.108; geen inlandsch instrument van Borneo.

Fig. 18. Viool uit de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo; Mus. Leiden 659 — 105; l. —.55; inl. naam garadap.

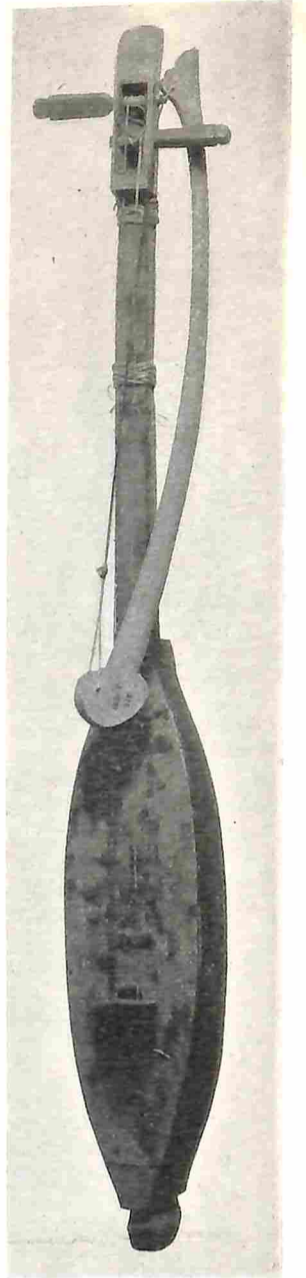
(Wordt vervolgd).

JOH. F. SNELLEMAN.

Twentsche spreekwoorden en gezegden.

De eene krey neunt 'n aande(r) zwa(r)gat.
 Wat slechter wagen, wat meer gerammel.
 Bidden en mesten is gen bijgeleuve.
 Goode katten en wiven, mut in hoes bliven.
 Pot en schoa(r)d is één oa(r)d.
 De brij wo(r)d nooit zoo heet gegetten as ze opgeschept wo(r)d.
 Het werken is veur de dommen, 'nen pokkel veur de krommen.
 Met 'n metwö(r)st naor 'n ziece spek smiten.
 Hij is nich onder de oele oetbröd (hij is niet dom).
 Wat zal der an ettik (azijn) zoer wo(r)den?
 De klookste henne leg wal 's een eij in de netteln.

D. R.

17. VIOOL, BORNEO.

Nederlandsche kasteelen, uit een vliegmaschine gefotografeerd.

De re luitenant der huzaren-waarnemer H. G. J. Völcker heeft met den ren luit. vliegenier Land uit een Rumpler tweedekker-verkennings-vliegtuig eenige foto's genomen van vaderlandsche kasteelen en de vriendelijk gehad ze ons ter reproductie aan te bieden.

Het eerste van deze kleine reeks geven wij op deze bladzijde: het Huis te Amerongen en omgeving, in vogel- en... menschen-vlucht gezien. In onze volgende nummers hopen wij nog eenige van deze merkwaardige en goedgeslaagde foto's op te nemen.

De foto's zijn genomen van een hoogte van 500 M. Het perspectief werd verkregen door niet loodrecht door het daarvoor aangebrachte luik te fotografeeren, doch door ze buiten boord te nemen.

De luchtcamera is voorzien van een Zeiss-lens f. 4.5, brandpuntsafstand 30 c.M.

HET OPEN VENSTER.

14) *Uit het Engelsch van E. TEMPLE THURSTON.*

DAAROM was ik vol vertrouwen, toen ik naar hem toe ging. Ik wist, dat hij rustig en redelijk zou luisteren naar alles, wat ik te zeggen had.

Hij stond aan de deur van zijn hutje, want de dag was mooi en de zon was warm, toen ik er aan kwam.

„Goeden morgen, Fastnedge,” zei ik opgewekt. Ik wilde niet, dat hij denken zou, dat ik in eenig opzicht bezorgd was.

„Goeden morgen, mijnheer,” antwoordde hij, maar hij maakte geen plaats voor me om naar binnen te gaan. Ik begreep het.

„Hij is niet heel trotsch op zichzelf,” dacht ik, „dat is dus de slag al half gewonnen.”

Maar ik vergiste me, toen ik dacht, dat hij beschaamd was me binnen te noodigen en me daarom vroeg plaats te nemen bij den dam naast het water. Ik zal probeeren nauwkeurig weer te geven, wát hij zei.

En nu begon ik met te zeggen, dat ik met de deur in huis wilde vallen. Ik vertelde hem, wat ik gehoord had.

„Dat is volkomen waar,” zei hij, „en ik heb U de laatste twee dagen al telkens verwacht.”

„Wel, Fastnedge,” antwoordde ik, „dit kan toch zoo niet blijven voortgaan. Je kunt toch niet blijven samenleven met Mrs. Fuel, juist alsof je getrouwd was?”

„Waarom niet, mijnheer?” vroeg hij.

„Wel, dat is heel eenvoudig,” zei ik, „omdat het dorp er schande van zou spreken.”

„Weet U, hoe oud ik ben?” vroeg hij.

„Ja,” zei ik, „je bent precies vijf en zeventig.”

„En weet U, hoe oud zij is?”

„Ik heb gehoord, dat ze ongeveer zeventig is.”

„Wel,” zei hij, en hij plantte zijn stok vast in den grond en keek me eerlijk in 't gelaat.

„Ja, dat weet ik allemaal,” zei ik, „maar je moet bedenken, Fastnedge, dat het huwelijk een sacrament is, zonder hetwelk geen twee menschen kunnen samenleven. Het is een zonde het te vermijden en het te ontwijken.”

„Zoudt U me willen zeggen, mijnheer,” antwoordde hij, „wát voor zonde er is in het samenleven van een ouden man van vijf-en-zeventig en een oude vrouw van zeventig? Ze zeggen weleens, dat de tweede kindsheid begint, wanneer je mijn ouderdom bereikt hebt. En inderdaad, met mijn rheumatiek kon ik wel een klein kindje zijn. Wat voor zonde is er in het samenwonen van twee oude menschen, die elkaar gezelschap houden, opdat ze niet eenzaam behoeven te sterven?”

De voorstelling van die twee, welke die eenvoudige woorden voor me oproepen, was zoodanig, dat ik voor het oogenblik niet kon antwoorden. Ze waren inderdaad kinderen en wanneer die klein zijn vinden we het heel natuurlijk ze samen te laten slapen gedurende den nacht, dus waarom zou het dan schande zijn voor deze twee oude menschen? Toen hij sprak van „eenzaam sterven” kon ik me voorstellen, zooals ze daar naast elkaar in het bed lagen, waarin Fastnedge zoo lang alleen geslapen had, waarin ik zoo vaak had gezien, hoe hij de pijn van ál wat hij lijdt draagt zonder eenige klacht, en ik voelde, dat er geen zonde was in zulk een eenvoudige vereeniging.

„Heb je er op tegen om te trouwen, Fastnedge?” vroeg ik ten slotte.

„Nee, mijnheer,” zei hij, — „niet, dat ik er op tegen heb. Ik lees mijn bijbel zooals ik altijd gedaan heb, en ik lees, hoe de

heilige Paulus zegt, dat het beter was niet getrouwd te zijn, zooals hij zelf, maar dat, als een man het niet kan uithouden, hij dan beter kan trouwen dan branden. Maar wat heeft dat nu met mij te maken, mijnheer? Ik zal niet meer verbrand worden — mijn oude botten zouden geen vreugdevuur meer kunnen geven. Neen, mijnheer, ik heb er niet op tegen, maar ik vraag me af, waarvoor het goed zou zijn? Allereerst kan ik het niet betalen, en het zal ons niet beter maken, omdat er geen kwaad in ons is. We zijn maar een paar oude kinderen, mijnheer, zoo is het, en zoudt U Uw kinderen niet in één bed stoppen, en er verder niet meer aan denken?”

Hij hield even op en keek me weer eerlijk aan. Toen trok hij den kop van een uitgebloeiden paardebloem af, bracht ze aan zijn lippen en blies de kaarsjes in den wind. Ik moest weer denken welk een kind hij toch inderdaad was.

„Weet U, mijnheer?” ging hij door, „als wij tweeën samen naar de kerk gingen zouden we het heele dorp op de hielen hebben om ons uit te lachen, en ofschoon ik met ze mee zou lachen, omdat ik weet, wat een oude dwaas ik zou lijken, zou zij het toch wel voelen. Ze zou nu zelfs nog haar muts recht trekken, als ze U zag binnenkomen — want een vrouw sterft als een vrouw. — Zij wordt geen kind meer.”

Er was veel waarheid in alles wat hij zei, en toch deed de conventie me voelen, dat het mijn plicht was er op aan te dringen.

„Wat het geld betreft, Fastnedge,” zei ik, „laat mij je een trouwgeschenk geven.”

„Wat is dat, mijnheer?”

„Laat me je voor niets trouwen.”

Hij zat daar langen tijd in stilte en ging toen met moeite opstaan.

„Ik zal er met haar over praten, mijnheer,” zei hij en ik ging weg en voelde me niet al te gelukkig. Het scheen me toe, of hij een breeder blik op het leven had dan ik.

28 Juni. Er moet blijdschap zijn in den lofzang! Ik zou geluk willen prediken, vóór ik aan zindelijkheid dacht, in weerwil van elk spreekwoord der wereld.

Gisteren werd er in den tuin een roodborstje gedood door de keukenkat. De vogel zat op het nest en het moederinstinct drong haar, denk ik, daar te blijven om haar jongen te verdedigen. En zoo ving de kat haar. We vonden het nest verspreid over het gras, de jonge vogeltjes dood te midden van de verwoesting en een paar grijze veertjes was alles, wat overgebleven was van de moeder.

Ik heb dit gelukkig stil kunnen houden voor Diana en nu zie ik het mannetje diep verslagen treuren bij de heg, waaronder het nestje gebouwd was — want hij had ook meegeholpen om het te bouwen. Hij zit daar met zijn kopje opzij, zwijgend en zonder lied. Het is hartverscheurend hem gade te slaan. De dood is nooit zóó wrèed, als het leven kan zijn.

Hij zal er wel overheen komen, dat weet ik wel. Als hij leeft tot de volgende lente, misschien nog vóór deze zomer voorbij is, zal hij zich een ander wijfje kiezen, en weer zijn liedjes zingen. Maar nu heeft alle blijdschap hem verlaten. Hij kan den dag niet prijzen! Wat is het een dwaasheid te zeggen, dat vogels niet lijden!

Terwijl ik hieraan dacht, koos ik den drie en zestigsten psalm om vanmorgen bij het gebed voor te lezen. Ik had den tekst opgegeven en wachtte, tot de plaats opgezocht zou zijn, toen ik opkeek en zag, dat Rachel, de keukenmeid, er niet was.

Ik vroeg Alice, de werkmeid, waar ze was. Ze vertelde me, dat Rachel mijn studeerkamer schoon maakte.

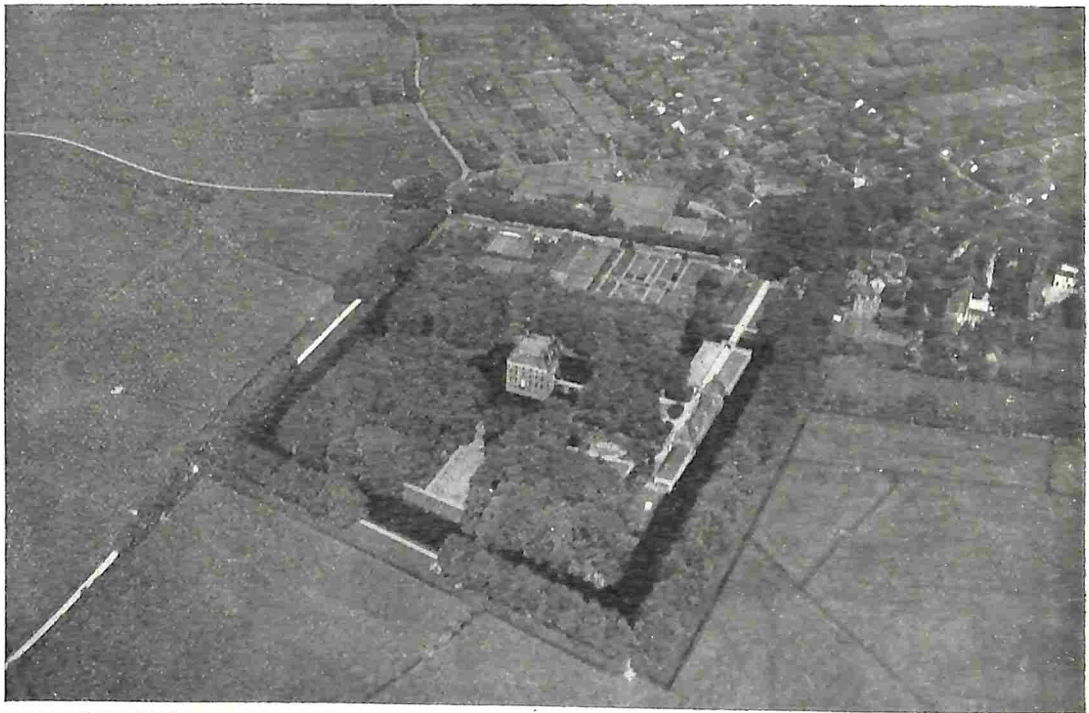

Foto H. G. J. Völcker.

NEDERLANDSCHE KASTEELLEN, UIT EEN VLEGMACHINE GEFOTOGRAFEERD.

I. HET THANS WERELDBEFAAMDE HUIS TE AMERONGEN EN OMGEVING.

„Zeg haar, dat we klaar zijn voor 't gebed,” zei ik.

Alice keek verward voor zich en toen naar Diana.

„Wat scheelt er aan?” vroeg ik.

„Ik heb haar gezegd, dat het tijd was voor het gebed, mijnheer,” zei Alice. „En ze zei, dat ze niet binnen wou komen.”

„Waarom niet?”

„Ze zei, dat ze moest werken, mijnheer.”

„Ga er even heen,” zei ik, „en zeg haar, dat we op haar wachten.”

Zoodra de deur gesloten was keek Diana me aan.

„Ze zal niet komen, vadertje,” merkte ze op.

„Maar ze moet komen,” antwoordde ik. „Ik wil in mijn huis geen meisje hebben, dat wegblijft van het gebed.”

En toen geloof ik, dat de hoogmoed mijn inzicht verblind moet hebben. Ik voelde me meer geërgerd, doordat ik niet gehoorzaamd werd, dan getroffen door Rachel's gedrag. Zooals Diana me later vertelde had ik mijn gevoel voor humor verloren.

Ik heb nooit zooveel waarde gehecht aan dat gevoel voor humor, dan sinds Diana van school teruggekomen is, en ik begin in 't laatst in te zien, dat er iets goeds is.

Het schijnt me soms zelfs toe, dat God zelf het moet waardeeren, en het gemis ervan in velen moet betreuren.

Misschien verloor ik toen mijn zin voor humor, want toen Alice terugkwam en zei: dat Rachel nog weigerde om te komen en er op stond mijn kamer klaar te maken, voelde ik, hoe mijn wangen begonnen te gloeien en toen verklaarde ik, dat Rachel een anderen dienst zou moeten zoeken.

„Als U nu éerst eens het gebed las, vadertje,” zei Diana rustig. „Daarover kunnen we onder 't ontbijt nog wel praten.”

Terwijl mijn wangen nog gloeiden veranderde ik den tekst, dien ik gekozen had.

„Ik zal niet den drie en zestigsten psalm lezen,” zei ik, — „gij kunt inplaats daarvan opzoeken: het tweede hoofdstuk uit den Brief van Petrus — beginnende bij het elfde vers”.

Toen de bladen van den bijbel niet meer ritselden begon ik en toen ik bij het achttiende vers kwam:

„Gij, huisknechten, zijt met alle vreeze onderdanig aan de heeren, niet alleen aan de goede en bescheidene, maar ook aan de harde...”

keek ik op om me te overtuigen, dat Alice luisterde en de woorden volgde en toen kreeg ik Diana's gezicht in 't oog. Haar hoofd was lager dan anders over haar boek gebogen, ik kon haar oogen niet zien, maar aan de uitdrukking van haar mond kon ik zien, dat ze guitig lachten.

Ik weet niet waarom, maar toen wenschte ik, dat ik den drie en zestigsten psalm gelezen had.

Nadat het gebed geëindigd was, begonnen we in stilte te ontbijten, en Diana was de eerste, die het zwijgen verbrak, toen ze mij mijn thee overreikte.

„U zult Rachel niet wegsturen, vadertje,” zei ze rustig.

„Dat zal ik zeker!” zei ik.

Ik weet niet, hoe het kwam, maar ik voelde, dat ik een poover figuur maakte. Ik wist, dat ik ongelijk had, maar mijn trots belette me het te bekennen.

„Neen, dat zult U niet,” herhaalde ze. „U begrijpt het nog niet.”

„Wat is er te begrijpen?” vroeg ik. „Rachel weigert binnen te komen voor het gebed — en dat is een voorwaarde, die ik aan mijn dienaren stel in dit huis, zooals het in ieder huisgezin de gewoonte moest zijn het gebed bij te wonen.”

Geen enkele glimlach gleed over Diana's gelaat, en toch prikkelde ze me, omdat ik wist, dat ze inwendig lachte.

„U moest liever eerst eens hooren, wat er gebeurd is,” zei ze kalm. Wat leek ze toen op Georgina! Dit riep me talloze keeren voor den geest, wanneer de zachte antwoorden van Georgina mijn boosheid afgewend hadden. Maar nu wilde ik me nog niet gewonnen geven. Ik dacht, geloof ik, dat ik op deze manier mijn waardigheid ophield. Wat zijn we toch arme wezens!

„Wat is er gebeurd?” vroeg ik.

„Wel,” antwoordde ze, „gedurende de laatste paar maanden heeft Rachel verkeer gehad. Ze is met haar aanstaande uit geweest en dacht geloof ik, niets anders dan met hem te zullen trouwen. En nu heeft hij zijn liefde aan Alice verklaard. Eerst hebben ze er hevige woordenwisselingen over gehad — en geen wonder ook — maar nu zijn Alice en zij, geloof ik, weer verzoend. Rachel beseft, dat er niets aan te doen is, maar dat maakt haar

niet minder ellendig. En gisterenavond gaf hij Alice een ring. Geen wonder, dat Rachel wil werken.”

Ik keek uit het raam. Daar was het Roodborstje en zat nog zonder gezang op de plaats, waar zijn nest was geweest. Terwijl mijn ziel me al mijn dwaasheid verweet, ging ik naar Diana toe en legde mijn hand op haar schouder.

„Je vader is een dwaas,” zei ik.

„Mijn vader is een allerbeste,” zei ze.

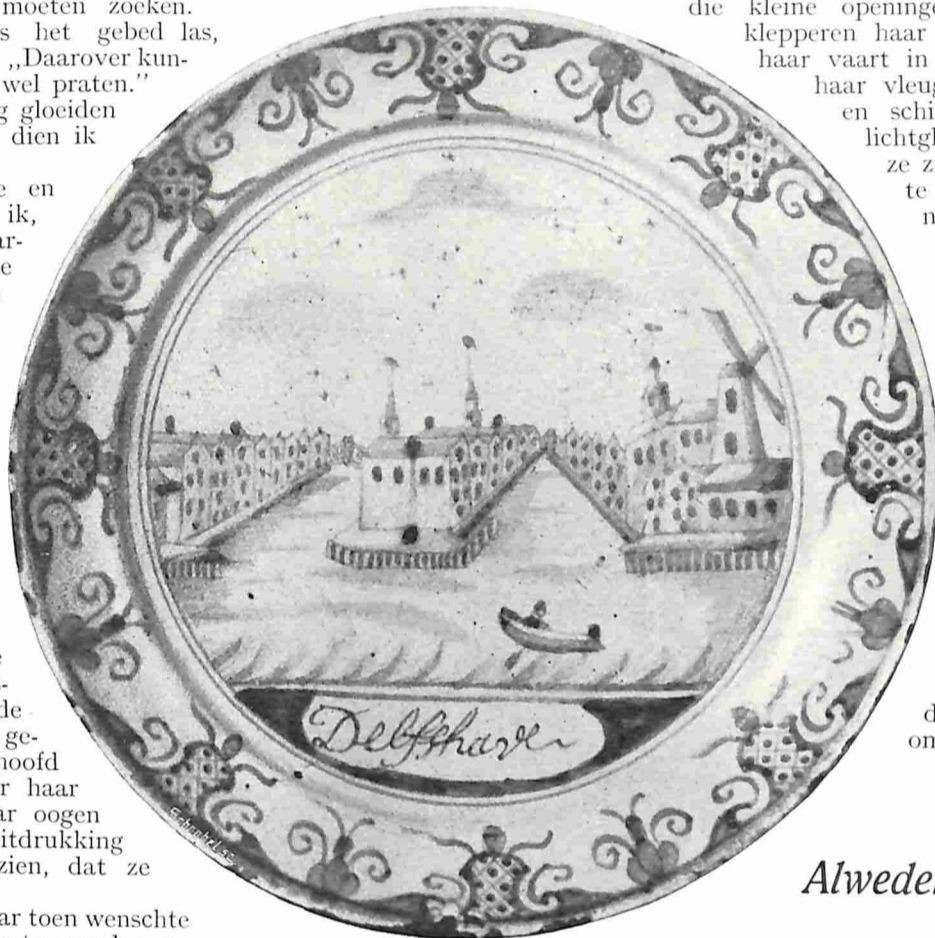
„O ja, — blijdschap moet er zijn in den lofzang! Ik zou geluk willen prediken, vóórdat ik dacht aan zindelijkheid. Ik wilde véél liever, dat mijn studeerkamertje slordig en ongestoft was. Geluk gaat boven alles!”

21 Juli. De zwaluw, die elk jaar in ons schuurtje bouwt heeft juist in 't begin van deze week haar eieren uitgebroed. Diana riep me om de vier kale kopjes te zien, die over den rand van het nest keken. Na een poosje went ze aan onze bezoeken en vliegt ze in en uit om haar jongen te voeden, wetende, dat we vrienden zijn. Als het venster of de deur open staat komt ze daardoor naar binnen; wanneer ze gesloten zijn vliegt ze naar binnen door een van de vier kleine gaatjes boven de deur, in de planken aangebracht voor de ventilatie.

Soms betrap ik me er op, dat ik met mijn werk ophoud, terwijl ik in mijn studeerkamertje zit, om de wonderlijke vlugheid en nauwgezetheid te bewonderen, waarmee ze in en uitgaat door die kleine openingen. Tot aan dat oogenblik klepperen haar vleugeltjes en vermindert ze haar vaart in 't geheel niet. Dan vouwen haar vleugeltjes zich plotseling samen, en schiet ze er doorheen — een lichtglimp op haar borstje, terwijl ze zich half omwendt om er door te komen, en dan is ze verdwenen. Nauwelijks een oogenblik en ze is er weer uit en in dat oogenblik heeft ze haar kinderen gevoed.

Als ik nu voldaan was met een van die bezoeken gade te slaan, zou het geen tijdverlies zijn, maar onwillekeurig wacht ik de twee minuten af, als het niet langer is, tot ze terugkomt. In deze twee minuten is ze veel malen om de weide gevlogen, en over den stroom, nooit rustende, altijd ijverig en al dien tijd ongetwijfeld gedachtig aan die vier uitgestrekte kopjes met bekjes, die steeds opengesperd zijn om gevuld te worden.

(Wordt vervolgd).

BORDJE MET VOORSTELLING VAN DE HAVENS VAN DELFHAVEN. RECHTS DE MOLEN „DE WAAKZAAMHEID” DIE DEZER DAGEN IS AFGEBROKEN.

Alweder een stads- molen verdwenen!

IN „Buiten” van 29 Juni 1918 plaatsten wij enige afbeeldingen van de Achterhaven te Delfshaven, bij het Zeemagazijn der O. I. Compagnie, kamer Delft, kijkjes, die vooral verlevendigd werden door den

hoogen walmolen op den achtergrond, die helaas dezer dagen is afgebroken.

Naar aanleiding van deze afbraak schrijft dr. E. Wiersum ons het volgende:

Van de drie molens, die de Voor- en Achterhaven te Delfshaven zoo prachtig flankerden, wordt thans de oostelijke afgebroken. Het is de molen „de Waakzaamheid”, gebouwd in 1753. Op een hardsteen boven de deur stond dit als volgt aangegeven:

„Op den 29 Maart 1753, soo men seyt,
Is door Gerrit Samot en Nicolaas Roodenburg
Den eersten steen van dese koren-molen geleyt.”

Door deze afbraak is wederom een van de schoonste Rotterdamse stadsgezichten bedorven.

Wij vragen ons af, of het nu werkelijk noodig was Rotterdam weder van een zijner nog weinige teekenachtige stadshoekjes te berooven. Het kwaad schijnt niet te stuiten: al onze molens verdwijnen, en niet eens langzaam maar zeker, doch met een spoed, die verbaast en bedroeft.

Verwijzend naar de afbeeldingen in het hierboven genoemde nummer, geven wij op deze bladzijde nog de reproductie van een oud bordje in het Museum van Oudheden te Rotterdam, waarop men rechts de molen „de Waakzaamheid” ziet, waarschijnlijk niet die van 1753, maar zijn voorganger daar ter plaatse: immers, de andere molens links van de Voorhaven en tusschen de beide havens, zijn nog niet aanwezig.